

Konstitutionsutskottets betänkande

1989/90:KU3

Kommunala frågor

1989/90
KU3

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet nedan angivna frågor som tagits upp i 26 under allmänna motionstiden 1989 väckta motioner. Med anledning av två motioner om kommunalt partistöd har utskottet föreslagit att riksdagen ger regeringen till känna att överläggningar mellan företrädare för de politiska partierna i riksdagen rörande det kommunala partistödets utformning skyndsamt kommer till stånd. Övriga motioner har utskottet antingen föreslagit besvarade med vad utskottet anfört eller avstyrkt. I ärendet föreligger 17 reservationer och tre särskilda yttranden.

	Behandlas på s.
1. Delning av kommuner - motion 1988/89:606 yrkande 1 av Birgit Friggebo m.fl. (fp).	7
Reservation 1 (m + fp + c + mp)	
2. Stad som benämning på vissa orter - motion 1988/89:K611 av Rolf Dahlberg (m).	8
Reservation 2 (m + fp)	
3. Stadsfullmäktige som benämning på kommunfullmäktige - motion 1988/89:K633 av Göran Åstrand och Elisabeth Fleetwood (båda m).	9
Reservation 3 (m + fp)	
4. Ändrad kommunal nämndorganisation (kulturnämnden) - motion 1988/89:K444 yrkande 1 av Inger Schörling m.fl. (mp).	10
Reservation 4 (mp)	
5. Direktvalda kommunalnämnder - motion 1988/89:K606 yrkande 2 av Birgit Friggebo m.fl. (fp).	11
Reservation 5 (fp + c + mp)	
6. Det kommunala partistödet - motionerna 1988/89:K606 yrkandena 8 och 9 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) och 1988/89:K632 av Hans Leghammar m.fl. (mp).	12

7. Snabbare valgenomslag i kommunala styrelser - motionerna 1988/89:K606 yrkande 3 av Birgit Friggebo m.fl. (fp), 1988/89:K615 av Bertil Persson (m), 1988/89:K623 av Sten Andersson i Malmö (m) och 1988/89:K634 av Lars-Erik Lövdén m.fl. (s).	15
Reservation 6 (m + fp + mp)	
8. Lägsta antal ledamöter i kommunfullmäktige - motion 1988/89:K607 av Inger Koch (m).	17
9. Insyn för samtliga partier i kommunala nämnders arbete m.m. - motionerna 1988/89:K601 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) och 1988/89:K605 av Lars Werner m.fl. (vpk).	18
Reservation 7 (vpk + mp)	
10. Den fackliga representationen i kommunala nämnder - motion 1988/89:K239 yrkande 3 av Sonja Rembo m.fl. (m), 1988/89:K603 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c) och 1988/89:K606 yrkande 6 av Birgit Friggebo m.fl.(fp).	21
Reservation 8 (m + fp + c) Reservation 9 (mp)	
11. Ekonomisk ersättning till förtroendevalda - motionerna 1988/89:K613 av Anita Johansson (s) och 1988/89:K814 av Bo Finnkvist m.fl. (s).	23
Särskilt yttrande 1 (c)	
12. Öppna nämnd- och utskottssammanträden - motionerna 1988/89:K606 yrkande 7 av Birgit Friggebo m.fl. (fp), 1988/89:K612 yrkande 1 av Inger Schörling m.fl. (mp) och 1988/89:K619 av Per Gahrton (mp).	25
Reservation 10 (m + fp + c + mp)	
13. Insynen i kommunala bolag och stiftelser - motion 1988/89:K612 yrkande 2 av Inger Schörling m.fl. (mp).	26
Reservation 11 (fp + mp)	
14. Rådgivande kommunala folkomröstningar - motionerna 1988/89:K606 yrkandena 4 och 5 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) och 1988/89:K612 yrkande 3 av Inger Schörling m.fl. (mp).	28
Reservation 12 (m + fp + c + mp)	
15. Kommunal vårdnadsersättning - motionerna 1988/89:K609 av Rosa Östh m.fl. (c) och 1988/89:K626 av Ulla Tillander m.fl. (c).	30
Reservation 13 (m + c + mp) Särskilt yttrande 2 (fp)	

16. Kommunal taxesättning (självkostnadsprincipen) - motion 1988/89:K610 av Sinikka Bohlin (s).	32
17. Vidgning av den kommunala kompetensen (u-landsbistånd) - motion 1988/89:K604 yrkande 1 av Lars Werner m.fl. (vpk).	34
Reservation 14 (m + fp) Reservation 15 (vpk + mp)	
18. Kommunalt vänortsutbyte i vissa länder - motion 1988/89:K604 yrkande 2 av Lars Werner m.fl. (vpk).	36
Reservation 16 (vpk)	
19. Den kommunala kompetensen i näringspolitiska frågor - motion 1988/89:K620 yrkandena 1 och 2 av Karin Falkmer (m).	37
20. Åtgärder till stöd för kommunernas lednings- och samordningsverksamhet m.m. - motion 1988/89:K616 av Per Olof Håkansson (s).	40
21. Kommunalbesvär - motionerna 1988/89:K617 av Ove Karlsson m.fl. (s) och 1988/89:K620 yrkande 3 av Karin Falkmer (m).	41
22. JO:s talerätt på det oreglerade kommunala området - motion 1988/89:K210 yrkande 9 av Bengt Westerberg m.fl. (fp).	43
Reservation 17 (m + fp + c + mp)	
23. Åtgärder mot vissa kommunala beslut m.m. - motionerna 1988/89:K210 yrkande 10 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) och 1988/89:K627 av Lars Werner m.fl. (vpk).	45
Särskilt yttrande 3 (fp + mp)	

Motionerna

1988/89:K210 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas, såvitt är i fråga,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad motionen anförts om JO:s utökade möjlighet till talerätt på det kommunala området,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ordning med sanktioner mot kommunala förtroendemän i de fall en kommunal församling trotsat lagakraftvunnen dom.

1988/89:K239 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas, såvitt nu är i fråga, 1989/90:KU3

3. att riksdagen beslutar att upphäva reglerna i 3 kap. 4— 7 §§ kommunallagen (1977:179) om personalföreträdares närvarorätt vid sammanträden med kommunala nämnder och styrelser.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:A753.

1988/89:K444 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas, såvitt nu är i fråga,

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att göra kulturnämnden i kommunerna obligatorisk.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Kr353.

1988/89:K601 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att kommunernas valberedningar skall ha representanter för samtliga i kommunfullmäktige representerade partier,

2. att riksdagen beslutar att det totala antalet nämnd- och styrelseplatser inom en kommun skall fördelas proportionellt mot antalet mandat i fullmäktige,

3. att riksdagen beslutar att varje i kommunfullmäktige representerat parti skall ha insynsplatser enligt ovan i varje nämnd och styrelse i kommunen.

1988/89:K603 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att upphäva bestämmelserna i kommunallagen om representation för fackliga organisationer i kommunala nämnder och styrelser.

1988/89:K604 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att den kommunala kompetensen utvidgas till att omfatta rätten att genomföra solidaritetsaktioner och lämna u-landsbistånd också när det inte handlar om akut katastrofhjälp,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om åtgärder för att uppmuntra kommunalt och landstingskommunalt vänortsutbyte, i synnerhet vänortsutbyte med orter och regioner i frontstaterna i Södra Afrika och i Nicaragua.

1988/89:K605 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att i arbetet med ny kommunallag beakta frågan om mindre partiers möjligheter att få sina förslag prövade i den kommunala budgetbehandlingen.

1988/89:K606 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om delning av kommuner,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om lagändring som möjliggör direktvalda kommunfullmäktige,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om tidigare valgenomslag för kommunens styrelse,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förfarandelag för kommunala folkomröstningar,

5. att riksdagen beslutar om en sådan ändring av kommunallagen att en kommun vid lokala folkomröstningar skall informera kommuninvånarna om de olika alternativ som är föremål för omröstning,

6. att riksdagen beslutar att den fackliga närvarorätten vid kommunala facknämndssammanträden skall avskaffas,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om offentliga nämndssammanträden,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i lagen om kommunalt partistöd så att det blir möjligt för kommuner att införa avtrappnings- och upptrappningsregler,

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i lagen om kommunalt partistöd så att det blir möjligt för kommunerna att dela upp partistödet i en fast och en rörlig del.

1988/89:K607 av Inger Koch (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av de regler i kommunallagen som anger det lägsta antalet ledamöter i fullmäktige vid olika antal röstberättigade invånare.

1988/89:K609 av Rosa Östh m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om utvidgning av den kommunala kompetensen så att det klarläggs att kommuner har rätt att utge vårdnadsersättning.

1988/89:K610 av Sinikka Bohlin (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om självkostnadsprincipen vid taxesättning.

1988/89:K611 av Rolf Dahlberg (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att tidigare stadskommuner får rätt att benämna sig stad.

1988/89:K612 av Inger Schörting m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samtliga nämnd- och utskottssammanträden på kommun- och landstingsnivå där inte ärenden som faller under sekretesslagen behandlas görs offentliga,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att offentlighetsprincipen skall gälla kommunala bolag och stiftelser,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att beslut om folkomröstning tas med en tredjedels majoritet i kommunfullmäktige.

1988/89:K613 av Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av en ändring av kommunallagens 2 kap. 29 § så att ersättning även kan utgå för barnomsorgskostnader vid kommunfullmäktiges sammanträden.

1988/89:K615 av Bertil Persson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändrade regler för fullmäktigeförsamlingar, styrelser och nämnder inom kommunerna i enlighet med de i motionen angivna riktlinjerna. 1989/90:KU3

1988/89:K616 av Per Olof Håkansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av forsknings- och utvecklingsverksamhet till stöd för kommunernas verksamhet.

1988/89:K617 av Ove Karlsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att kommunallagskommittén genom tilläggsdirektiv ges i uppdrag att överväga och framlägga förslag om sådan ändring av 1 kap. 3 § i kommunallagen att de i motionen framförda kraven beträffande besvär rätt tillgodoses.

1988/89:K619 av Per Gahrton (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av kommunallagen att generella majoritetsbeslut kan fattas om att hålla kommunaldelsnämnders sammanträden offentliga såvitt inte enskildas förhållanden behandlas.

1988/89:K620 av Karin Falkner (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att sysselsättnings- och regionalpolitik bör vara en statlig uppgift i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunal näringspolitik,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om besvär rätt även för andra än kommunmedlemmar beträffande kommuns beslut om näringslivsstöd.

1988/89:K623 av Sten Andersson i Malmö (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om en sådan ändring i kommunallagen att nyvald kommunfullmäktigeförsamling äger rätt att vid sitt första sammanträde under tjänstgöringsåret även välja kommunstyrelse.

1988/89:K626 av Ulla Tillander m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande en vidgad kommunal kompetens vad gäller rätten att utge kommunal vårdnadsersättning.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So630.

1988/89:K627 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär lagförslag som möjliggör att kommuner och landsting som inte fullföljer sina skyldigheter enligt socialtjänstlagen, omsorgslagen och hälso- och sjukvårdslagen åläggs vitesföreläggande.

1988/89:K632 av Hans Leghammar m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen beslutar ändra fördelningsreglerna för de kommunala partistöden i enlighet med föreslagna principer.

1988/89:K633 av Göran Åstrand och Elisabeth Fleetwood (båda m) 1989/90:KU3
vari yrkas att riksdagen beslutar godkänna benämningen stadsfullmäktige på fullmäktige i kommun som valt benämningen stad.

1988/89:K634 av Lars-Erik Lövdén m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av snabbare valgenomslag i kommunala styrelser.

1988/89:K814 av Bo Finnkvist m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av lagstiftning om ersättningsbestämmelser i samband med politiska uppdrag.

Utskottet

1. Delning av kommuner

Motion

I motion 1988/89:K606 yrkande 1 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om delning av kommuner.

I motionen anges att de omfattande kommunsammanslagningarna, vilka genomfördes i syfte att skapa ekonomiskt bärkraftiga kommuner, i några fall varit till gagn för utvecklingen men att många exempel finns på motsatsen. Enligt motionen måste kommunindelningar tillkomma på lokalt initiativ. Motionärerna anser det självklart att delning av kommun på önskemål av kommuninvånarna inte skall möta några hinder från statsmakternas sida.

Utskottets bedömning

Utskottet har tidigare flera gånger avstyrkt motionsförslag som överensstämmer med det nu föreliggande, senast under 1986/87 års riksmöte (KU 1986/87:21). Utskottet framhöll därvid bl.a: att kommunala demokratiska skäl någon gång kan motivera att en kommun delas men att utskottet förutsatte att de kommunala demokratifrågorna i första hand löstes på annat sätt än genom ytterligare kommunindelningar. Det har inte nu framkommit något som givit utskottet anledning att frångå denna ståndpunkt, som godtagits av riksdagen. Utskottet avstyrker därför motion 1988/89:K606 yrkande 1.

Motion

I motion 1988/89:K611 av Rolf Dahlberg (m) yrkas att riksdagen beslutar att tidigare stadskommuner får rätt att benämna sig stad.

I motionen pekas på att uttrycket stad i många fall används som beteckning på kommuner i andra sammanhang än rent rättsliga och administrativa. Enligt motionen finns det från historiska och kulturella utgångspunkter nu skäl att öppna möjlighet för kommunerna att använda uttrycket stad inte bara inofficiellt utan också officiellt. Motionären anser därför att det borde vara möjligt för en förutvarande stadskommun att kalla sig stad också vid tillämpning av kommunallagen. En sådan möjlighet kan öppnas genom en enkel lagändring utan att detta behöver leda till några ändringar i sak eller till några nämnvärda lagtekniska problem. Det finns enligt motionen inga bärande skäl att de kommuner som önskar benämna sig stad i officiella sammanhang skall vara förhindrade att göra detta.

Gällande ordning m.m.

1969 års riksdagsbeslut om införande av enhetlig kommunbeteckning (prop. 1969:63, KU 44) innebar att de dittillsvarande beteckningarna på de borgerliga primärkommunerna — "landskommun", "köping" och "stad" — mönstrades ut ur kommunallagarna och ersattes av den enhetliga beteckningen "kommun". I utskottsbetänkandet underströks att ändringen inte innebar att de tidigare begreppen skulle försvinna i den mån de har betydelse utöver sin administrativa innebörd. Detta gällde framför allt stadsbegreppet. Enligt utskottet var det sålunda sannolikt att beteckningen "stad" även i fortsättningen skulle komma att begagnas för de dåvarande stadskommunernas "tätbebyggelsekärna" och troligen dessutom tillämpas även för andra tätorter av större omfattning. Utskottet delade också departementschefens uppfattning att några särskilda föreskrifter om användandet av beteckningen "stad" inte behövdes, utan att en fri språkutveckling borde få vara avgörande härvidlag. Utskottets förslag var inte enhälligt. I en reservation framhöll således ledamöter från flera partier att förslaget var alltför långtgående och att de enskilda kommunerna — med tillgodoseende av det berättigade kravet på ett enhetligt kommunbegrepp — borde lämnas "viss frihet att framträda under hävdvunna beteckningar".

Demokratiberedningen redovisade i betänkandet (SOU 1985:29) Principer för ny kommunallag frågan om återinförande av stad som benämning på vissa tätorter men framlade inte något förslag till ändring av gällande ordning.

I kommunallagsgruppens (C 1986:A) slutbetänkande (Ds 1988:52) 1989/90:KU3 angavs att kommunallagsgruppen inte med tanke på riksdagens tidigare ställningstaganden och sakens ringa vikt såg någon anledning att föreslå att stadsbegreppet skulle lagfästas. Enligt kommunallagsgruppen borde det liksom hittills stå öppet för kommunerna att använda ordet stad i de fall där det saknar kommunalrättslig betydelse.

Utskottets bedömning

Utskottet har vid fyra tillfällen efter 1969 års riksdagsbeslut om införande av enhetlig kommunbeteckning behandlat motioner vari frågan om begreppet stad som benämning på vissa tätorter tagits upp. Vid samtliga tillfällen (KU 1976/77:25, KU 1982/83:21, KU 1985/86:15 och 1988/89:KU3) har utskottet, som avstyrkt motionerna, framhållit att det inte finns något hinder för kommun, som så önskar, att använda beteckningen "stad" i de fall då detta inte har någon kommunalrättslig betydelse. Det har inte nu framkommit något som givit utskottet anledning att frångå denna ståndpunkt. Utskottet avstyrker därför motion 1988/89:K611.

3. Stadsfullmäktige som benämning på kommunfullmäktige

Motion

I motion 1988/89:K633 av Göran Åstrand och Elisabeth Fleetwood (båda m) yrkas att riksdagen beslutar godkänna benämningen stadsfullmäktige på fullmäktige i kommun som valt benämningen stad.

I motionen erinras om att det i flera riksdagsmotioner under de senaste åren begärts att kommuner som benämner sig stad skall kunna använda benämningen stadsfullmäktige på sitt fullmäktige. Ett sådant språkbruk förekommer — bl.a. i Stockholm — men har inte godkänts av riksdagen. Motionärerna anser att riksdagen nu omedelbart bör ändra lagstiftningen så att stadsfullmäktige kan användas som officiell benämning på fullmäktige i kommun som valt benämningen stad.

Utskottets bedömning

Utskottet avstyrkte under 1985/86 års riksmöte (KU 1985/86:15) ett motionsyrkande av samma innebörd som det nu aktuella. Som skäl åberopade utskottet bl.a. intresset av ett enhetligt kommunbegrepp. Det har inte nu framkommit något som givit utskottet anledning att frångå denna ståndpunkt. Utskottet avstyrker därför motion 1988/89:K633.

Motion

I motion 1988/89:K444 yrkande 1 av Inger Schörling m.fl. (mp) förordas att de obligatoriska nämnder som måste finnas i en kommun utökas med kulturkommitté. Enligt motionärerna är det bl.a. vid bedömningen av byggnadsärenden angeläget att kulturkommitténs kulturbevarande synpunkter inhämtas och att dessa ges större tyngd, framför allt i ärenden som avser förändringar av hela miljöer.

Utredningsförslag m.m.

Enligt gällande lagstiftning är kommunerna skyldiga att ha följande specialreglerade nämnder: byggnadskommitté, miljö- och hälsoskyddskommitté, skolstyrelse, socialkommitté och valkommitté. I de författningar som reglerar dessa nämnder anges nämndernas uppgifter. Fullmäktige får inte flytta över dessa uppgifter till någon annan nämnd.

Demokratiberedningen angav i betänkandet Aktivt folkstyre i kommuner och landsting (SOU 1985:28) som sin principiella uppfattning att kommunerna och landstingen borde ha full frihet att själva bestämma om nämndorganisationen både på central och lokal nivå. En sådan ordning skulle innebära att de specialreglerade nämnderna, med undantag för valkommittén, slopas och att den specialreglerade kompetensen, t.ex. att sköta socialtjänsten, knyts till kommunen som sådan.

Sedan 1984 har försöksverksamhet bedrivits i fråga om hur kommunerna skall få organisera sina nämnder [lagen (1984:382) om försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation]. Lagen ger bl.a. möjlighet för kommun att försöksvis slopa en specialreglerad nämnd och lägga över nämndens uppgifter på annat organ inom kommunen. Försöksverksamheten skall pågå till utgången av år 1991.

Kommunallagsgruppen (C 1986:A) har i sitt slutbetänkande (Ds 1988:52) Ny lag om kommuner och landsting — bl.a. mot bakgrund av den pågående försöksverksamheten på området — inte tagit ställning till frågan om hur kommunerna skall få organisera sina nämnder. Kommunallagsgruppen, som konstaterar att remissinstanserna gett ett starkt stöd åt demokratiberedningens uppfattning, har i sitt förslag till ny kommunallag (se 2 kap. 1 §) utgått från en ordning som innebär en fri nämndorganisation.

Utskottet får med anledning av motionen erinra om den försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation som sedan 1984 bedrivits och som skall pågå till utgången av år 1991. Verksamheten skall härefter utvärderas. Mot angiven bakgrund finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att nu ta ställning till eventuella förändringar i reglerna om nämndverksamheten. Med det anförda får motion 1988/89:K444 yrkande 1 anses besvarad.

5. Direktvalda kommunalnämnder

Motion

I motion 1988/89:K606 yrkande 2 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om lagändring som möjliggör direktvalda kommunalfullmäktige. Enligt motionen kan befolkningen i det berörda området genom direktval verkligen känna att de representeras av dem som fattar besluten i kommunalfullmäktige. De förtroendevaldas ansvar inför sina väljare ökar om uppdragsgivarna är väljarna i stället för partivännerna i kommunfullmäktige. Motionärerna underkänner det i debatten framförda argumentet mot direktvalda kommunalfullmäktige enligt vilket den politiska majoriteten i ett lokalt organ då kan komma att skilja sig från majoriteten i hela kommunen. Motionärerna anser tvärtom detta vara ett argument för direktval, eftersom det utvecklar demokratin och den lokala opinionen får genomslag.

Utredningsförslag

Kommunaldemokratiska kommittén presenterade i betänkandet (Ds Kn 1981:8) Direktvalda lokala organ ett diskussionsunderlag i direktvalsfrågan för att få vägledning inför sitt fortsatta arbete. Betänkandet remissbehandlades.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet avstyrkte åren 1984 (KU 1984/85:6) och 1986 (KU 1985/86:15) motioner gällande frågan om införande av direktvalda lokala organ/nämnder. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet har därefter vid ytterligare ett tillfälle (KU 1987/88:23) tagit upp motioner av samma innebörd. Detta skedde i samband med behandlingen av proposition 1986/87:91 om aktivt folkstyre i kommuner och landsting. Civilministern ansåg av främst principiella skäl att något system som skulle göra det möjligt att direktvälja de lokala nämnderna inte borde införas. Utskottet anförde för sin del bl.a. följande. Mot bakgrund av den fortgående debatt som förts rörande frågan om direktvalda lokala organ/nämnder och med hänsyn till den

omfattning som arbetet med decentraliserad nämndverksamhet numera fått bör enligt utskottets mening hinder inte föreligga under det fortsatta beredningsarbetet med en ny kommunallag att överväga direktvalsfrågan. Vad utskottet sålunda anförde med anledning av propositionen och motionerna gavs regeringen till känna.

I direktiven (dir. 1988:50) för 1988 års kommunallagskommitté (C 1988:03) hänvisas till dessa uttalanden.

Kommunallagskommitténs arbete skall enligt direktiven bedrivas med sikte på att förslag skall presenteras senast den 1 februari 1990.

Utskottets bedömning

Den fråga som tas upp i motionen omfattas av kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden i saken genom att nu ta ställning till den i motionen upptagna frågan. Med det anförda får motion 1988/89:K606 yrkande 2 anses besvarad.

6. Det kommunala partistödet

Motioner

I motion 1988/89:K606 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i lagen om kommunalt partistöd så att det blir möjligt för kommuner att införa avtrappnings- och upptrappningsregler (yrkande 8) samt att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring i lag om kommunalt partistöd så att det blir möjligt för kommunerna att dela upp partistödet i en fast och en rörlig del (yrkande 9).

Enligt motionärerna medför det partistöd som kommunerna i dag har rätt att betala ut till i fullmäktige representerade partier, dvs. ett visst belopp per mandat, att ett parti som i ett val förlorar ett stort antal mandat med omedelbar verkan drabbas av ekonomiska svårigheter. Det framhålls att även ett litet parti kan ha betydande fasta kostnader. Enligt motionärernas mening borde kommunerna få rätt att på samma sätt som gäller i fråga om partistödet på riksdagsområdet dela partistödet i en fast och en — efter mandattilldelning — rörlig del samt få använda sig av avtrappnings- och upptrappningsregler av stödet vid förändringar efter val.

I motion 1988/89:K632 av Hans Leghammar m.fl. (mp) yrkas att riksdagen beslutar ändra författningsreglerna för de kommunala partistöden i enlighet med i motionen föreslagna principer.

Enligt motionärerna är det kommunala partistödets främst avsett att användas för att informera dels vederbörande partis medlemmar, dels allmänheten om den politiska verksamheten. När det gäller kostnaden för informationer till allmänheten är den lika stor för alla partier. Detta innebär enligt motionen att den nuvarande fördelningsmetoden, dvs. ett visst belopp per mandat, är grovt orättvis. I motionen föreslås att i stället följande principer tillämpas:

- Det av kommunen till partierna anslagna beloppet delas i två delar, ett grundbelopp och ett rörligt belopp.
- Grundbeloppet fördelas lika mellan de partier som ingår i kommunfullmäktige.
- Det rörliga beloppet fördelas proportionellt mot antalet mandat i kommunfullmäktige.
- Parti, vars mandatantal minskats efter ett val, får under ytterligare ett år samma partistöd som det tidigare åtnjutit.
- För valår betalas dessutom kostnader för röstsedlar till alla partier som vid föregående val uppnått minst 1 % av röstetalet i kommunen.

Gällande ordning

I lagen (1969:596) om kommunalt partistöd stadgas att kommun får lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti som under den tid beslutet om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige. Beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige. Lagen skall ha motsvarande tillämpning på landstingskommun och landsting.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har under senare år vid flera tillfällen behandlat olika motionsförslag gällande det kommunala partistödets konstruktion. Senaste gången var år 1988 (KU 1987/88:23) då utskottet tog upp flera motioner i ämnet (fp, vpk och Alf Svensson /c/) i samband med behandlingen av proposition 1986/87:91 om aktivt folkstyre i kommuner och landsting. I propositionen behandlades i ett särskilt avsnitt frågan om förändringar av det kommunala partistödets konstruktion. Det erinrades i propositionen om att demokratiberedningen i sitt betänkande Aktivt folkstyre i kommuner och landsting (SOU 1985:28 s. 116) ansett att kommunerna och landstingen har ett tillfredsställande utrymme för att ge ekonomiskt stöd till de politiska partierna. I propositionen angav

civilministern, som gjorde den bedömningen att frågan om en översyn av det kommunala partistödet borde prövas ytterligare, att han hade för avsikt att få belysta olika alternativa modeller för detta stöd. I propositionen pekades därefter på olika frågor som borde omfattas av utredningsarbetet.

Utskottet ansåg — mot bakgrund av att de frågor om det kommunala partistödet som tagits upp i motionerna inom kort skulle bli föremål för utredning — att något initiativ från riksdagens sida inte borde tas. Med det anförda fick motionerna anses besvarade.

Till särskild utredare för att utreda bl.a. frågan om utformningen av det kommunala partistödet utsågs f.d. kommunalrådet Carl-Gerhard Sjölander. Utredningen, som antog namnet förtroendeuppdragsutredningen (C 1988:01), har därefter gjort en översyn av det kommunala partistödet. Utredningens överväganden och förslag har redovisats i delbetänkandet Kommunalt stöd till de politiska partierna (SOU 1988:47). Utredningen redovisar sammanfattningsvis bl.a. följande överväganden och förslag.

Införande av ett grundstöd skulle kunna gynna en uppsplittring av partierna i olika småpartier och stimulera en framväxt av lokala partier. Detta skulle i sin tur kunna innebära problem för arbetet i de parlamentariska församlingarna. Bidragssystemet bör konstrueras så att det inte stimulerar en framväxt av småpartier. Villkoret för att få partistöd skall enligt vår mening som hittills vara att partiet är representerat i fullmäktige/landstinget. Det saknas därför skäl till att införa särskilda avtrappningsregler i landstingen och i kommuner med valkretsindelning enligt den modell som finns vid riksdagsvalet.

De olika former av service till partierna, som kommuner och landsting i dag ger motsvarar på sätt och vis det statliga kanslistödet och partigruppsstödet. Det föreslås att den praxis, med olika former av partigruppsstöd som i dag förekommer i många kommuner och landsting, skrivs in i kommunallagen.

Vidare föreslås att det i anslutning till det fortsatta arbetet med den nya kommunallagen övervägs om det behövs en generell regel om kommunalt partigruppsstöd, som täcker regleringen av såväl politiska sekreterare som andra former för stöd till partierna vid sidan av det kommunala partistödet.

Det bör också övervägas om samtliga partier, som är representerade i fullmäktige/landstinget, i så fall skall ha rätt till ett sådant partigruppsstöd. Det bör dessutom övervägas om ett kommunalt partigruppsstöd bör konstrueras på samma sätt som det statliga stödet.

Utredningen förordar inte en fördelningsprincip när det gäller partigruppsstöd, som motsvarar den som gäller det kommunala partistödet, dvs. att stödet skall fördelas utifrån de olika partiernas styrka. En sådan regel skulle kunna försvåra de ofta komplicerade förhandlingar om fördelningen av olika poster som ofta följer efter ett val.

Det föreslås att reglerna om det kommunala partistödet även fortsättningsvis skall vara helt igenom mandatbundna och utgå med ett visst belopp per mandat. Dock föreslås vissa utjämningsregler för partier som förlorar mandat i ett val.

Utskottets bedömning

De frågor som tas upp i motionerna har behandlats av förtroendeuppdragsutredningen (C 1988:01) i dess betänkande (SOU 1988:47) Kommunalt stöd till de politiska partierna. Från civilministern har inhämtats att avsikten är att den fortsatta beredningen av frågan om det kommunala partistödets utformning skall ske i form av överläggningar mellan företrädare för de politiska partierna i riksdagen. Utskottet anser det angeläget att sådana överläggningar nu skyndsamt kommer till stånd och att därvid en förutsättningslös prövning sker av de förslag till lösningar som lagts fram i ovannämnda betänkande och motioner. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna 1988/89:K606 yrkandena 8 och 9 samt 1988/89:K632 bör ges regeringens till känna.

7. Snabbare valgenomslag i kommunala styrelser

Motion

I motion 1988/89:K606 yrkande 3 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om tidigare valgenomslag för kommunens styrelse.

I motionen pekas på att erfarenheterna av den i Stockholm tillämpade ordningen — innebärande att kommunstyrelsen väljs vid första sammanträdet med nya fullmäktige efter valet — är positiva. Motionärerna föreslår att kommunerna ges möjlighet att själva välja om de vill tillämpa ett sådant system. I motionen begärs att detta ges regeringen till känna.

I ytterligare tre motioner — 1988/89:K615 av Bertil Persson (m), 1988/89:K623 av Sten Andersson i Malmö (m) och 1988/89:K634 av Lars-Erik Lövdén m.fl. (s) — förordas ändrad lagstiftning som gör det möjligt att efter ett val välja styrelsen på kommunfullmäktiges första sammanträde och därefter omedelbart börja arbeta. I motion K615 begärs även ändrade regler för kommunens nämnder.

Utredningar

I betänkandet (SOU 1981:53) Stockholms kommunala styrelse — betänkandet avgivet av kommunalrättsutredningen för Stockholm, som granskade den särskilda organisationen av kommunalförvaltningen i Stockholm i syfte att åstadkomma större enhetlighet i lagstiftningen — föreslogs följande. Den nuvarande bestämmelsen i 3 kap. 5 § kommunallagen enligt vilken kommunstyrelsen tillträder den 1 januari året efter det år då val i hela riket ägt rum skall stå kvar i kommunallagen. Bestämmelsen kompletteras dock med en regel av innebörd att

fullmäktige — i särskilt beslut eller i reglemente för styrelsen — får 1989/90:KU3
föreskriva att styrelsen skall väljas på det första sammanträdet med
fullmäktige det år då kommunalval äger rum samt omedelbart därefter
börja arbeta. Förslaget innebär att särbestämmelserna om valgenomslaget
för kommunstyrelsen i Stockholm utgår ur kommunallagen.

Frågan togs därefter upp av demokratiberedningen i betänkandet
(SOU 1985:29) Principer för ny kommunallag. Beredningen ansåg att
samtliga kommunala och landstingskommunala organ borde tillträda
och börja arbeta så snart som möjligt efter ett val men att de skäl som
anfördes i förarbetena till kommunallagen mot ett snabbare valgenomslag
för styrelsen dock alltjämt hade full bärkraft. Beredningen föreslog
därför att den nuvarande ordningen skulle behållas. Särregeln för
Stockholms kommun borde dock enligt beredningen stå kvar.

Kommunallagsgruppen (C 1986:A) tog upp frågan i sitt slutbetänkande
(Ds 1988:52) Ny lag om kommuner och landsting. Kommunallagsgruppen
föreslog att kommunalrättsutredningens ovannämnda förslag skulle genomföras (se 6 kap. 11 §) i kommunallagsgruppens
förslag till ny kommunallag. Enligt kommunallagsgruppen borde
principiellt valgenomslaget tidigareläggas även för övriga nämnder.
Kommunallagsgruppen ansåg emellertid inte att tillräckligt underlag
för ett förslag i den riktningen förelåg.

Tidigare riksdagsbehandling m.m.

Utskottet behandlade åren 1986 (KU 1985/86:15), 1987 (KU 1986/87:21) och 1988 (KU 1988/89:3) motioner med samma innebörd som de nu aktuella. Utskottet avstyrkte samtliga motioner. I det senaste betänkandet anförde utskottet bl.a. följande (KU 1988/89:3 s. 17).

Den i motionen upptagna frågan har behandlats av flera statliga utredningar, senast av den särskilda arbetsgrupp inom civildepartementet som haft i uppgift att utforma förslag till en ny kommunallag. I arbetsgruppens slutbetänkande (Ds 1988:52) Ny lag om kommuner och landsting föreslås bl.a. att i kommunallagen införs en bestämmelse som gör det möjligt för fullmäktige att tillämpa den ordning som gäller särskilt för Stockholm. Slutbetänkandet utgör en av utgångspunkterna för det utredningsarbete som skall bedrivas av den kommitté som enligt utfärdade direktiv skall utforma förslag till en ny kommunallag. Utskottet, som således kan konstatera att den aktualiserade frågan kommer att beaktas i arbetet med en ny kommunallag, avstyrker med det anförda motionen.

Riksdagen följde utskottet. Särskilda yttranden avgavs varje gång av moderata samlingspartiets ledamöter i utskottet.

De frågor som tas upp i motionerna omfattas av kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden i saken genom att nu ta ställning till de i motionerna upptagna frågorna. Med det anförda får motionerna 1988/89:K606 yrkande 3, 1988/89:K615, 1988/89:K623 och 1988/89:K634 anses besvarade.

8. Lägsta antal ledamöter i kommunfullmäktige

Motion

I motion 1988/89:K607 av Inger Koch (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av de regler i kommunallagen som anger det lägsta antalet ledamöter i fullmäktige vid olika antal röstberättigade invånare.

I motionen föreslås ändring av nuvarande regler i 2 kap. 1 § kommunallagen (1977:179) om antalet ledamöter i fullmäktige. Motionären ifrågasätter om de i bestämmelsen för olika intervall fastlagda relationerna mellan antalet röstberättigade invånare och antalet ledamöter i fullmäktige är lämpligt avvägda. Motionären anser att en progressiv skala mellan 12 000 och exempelvis 300 000 invånare skulle vara mera lämplig och bättre anpassad till kommunens verksamhet.

Gällande ordning m.m.

Enligt 2 kap. 1 § kommunallagen skall fullmäktige besluta hur många ledamöter i fullmäktige som skall utses. Antalet skall bestämmas till ett udda tal och till minst

31 i kommun med 12 000 röstberättigade invånare eller därunder och i landstingskommun med 140 000 röstberättigade invånare eller därunder,

41 i kommun med över 12 000 till och med 24 000 röstberättigade invånare,

51 i kommun med över 24 000 till och med 36 000 röstberättigade invånare och i landstingskommun med över 140 000 till och med 200 000 röstberättigade invånare,

61 i kommun med över 36 000 röstberättigade invånare,

71 i landstingskommun med över 200 000 röstberättigade invånare.

I Stockholms kommun och i landstingskommun med över 300 000 röstberättigade invånare skall dock antalet fullmäktige bestämmas till minst 101.

I demokratiberedningens betänkande (SOU 1985:29) Principer för ny kommunallag föreslogs att bestämmelsen förenklades, på så sätt att endast ett minsta tal för antalet ledamöter angavs. De olika intervallerna föreslogs sålunda utgå.

I slutbetänkandet av kommunallagsgruppen (C 1986:A) berördes demokratiberedningens förslag. Kommunallagsgruppen erinrade i betänkandet om att förslaget kritiserats vid remissbehandlingen och att flera remissinstanser ansett att det finns ett starkt intresse av att reglerna, som garanterar att fullmäktige får en bred medborgerlig förankring, behålls. Ett genomförande av förslaget skulle därför kunna leda till att småpartier missgynnas. Kommunallagsgruppen ansåg sig med hänsyn till remisskritiken och till vad konstitutionsutskottet sagt i betänkande KU 1987/88:23 om inriktningen på det fortsatta kommunallagsarbetet inte kunna biträda demokratiberedningens förslag. I nyssnämnda betänkande, vari utskottet behandlade proposition 1986/87:91 om aktivt folkstyre i kommuner och landsting, förordades bl.a. att det fortsatta kommunallagsarbetet skulle omfatta möjligheterna att ytterligare förbättra de mindre partiernas insyn och arbetsförhållanden i kommunalpolitiken. Kommunallagsgruppen föreslog i stället att de nuvarande reglerna om antalet ledamöter i fullmäktige behålls tills vidare. I kommunallagsgruppens förslag till ny kommunallag har dessa regler intagits i 5 kap. 1 §.

Utskottets bedömning

Utskottet anser inte att vad som anförts i motionen och i övrigt framkommit i ärendet angående reglerna i 2 kap. 1 § kommunallagen om lägsta antal ledamöter i kommunfullmäktige ger anledning för riksdagen att ta det i motionen föreslagna initiativet. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:K607.

9. Insyn för samtliga partier i kommunala nämnders arbete m.m.

Motioner

I motion 1988/89:K601 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) yrkas att riksdagen beslutar att kommunernas valberedningar skall ha representanter för samtliga i kommunfullmäktige representerade partier (yrkande 1). Vidare yrkas att riksdagen beslutar att det totala antalet nämnd- och styrelseplatser inom en kommun skall fördelas proportionellt mot antalet mandat i fullmäktige (yrkande 2). Slutligen yrkas att riksdagen beslutar att varje i kommunfullmäktige representerat parti skall ha insynsplats i varje nämnd och styrelse i kommunen (yrkande 3).

Enligt motionen syftar de i motionen föreslagna åtgärderna till att förbättra möjligheterna för minoritetsparti, som saknar representation i vissa organ, att få del av förbehandlingen av frågor innan dessa kommer upp för beslut i kommunfullmäktige. När det gäller yrkandet om partirepresentation i valberedning (yrkande 1) erinrar motionärerna om att valberedningens uppgift endast är att förbereda frågor för kommunfullmäktige, varför det inte kan anses viktigt att nämnden vid

sina beslut har samma majoritetsförhållanden som fullmäktigeförsamlingen. Enligt motionärerna är det väsentligt att varje parti, som är representerat i kommunfullmäktige, har minst en ledamot. Beträffande yrkandet om proportionell fördelning av totala antalet nämndplatser (yrkande 2) anges i motionen följande.

Det är helt möjligt att fördela det totala antalet nämnd- och styrelseplatser mellan partierna i förhållande till antalet mandat i fullmäktige. Härvid bör hänsyn tagas till antalet mandat på det sättet att kommunstyrelsen och de yngre nämnderna har majoritet för samma block som kommunfullmäktige. Sådana överväganden torde vara fullständigt onödiga när det gäller de budgetmässigt mindre krävande nämnderna. En valberedning med representanter för samtliga partier bör där kunna utföra fördelningen med hänsyn tagen till intresse och kunskap för de olika nämndernas aktiviteter.

Beträffande yrkandet om att ett i kommunfullmäktige representerat parti skall ha en insynsplat ("observatörspost") i var och en av de nämnder och styrelser där partiet är orepresenterat (yrkande 3) anges i motionen att innehavaren av sådan insynsplat skall äga närvaro-, yttrande- och förslagsrätt men ej beslutanderätt.

I motion 1988/89:K605 av Lars Werner m.fl. (vpk) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att i arbetet med ny kommunallag beakta frågan om mindre partiers möjligheter att få sina förslag prövade i den kommunala budgetbehandlingen.

I motionen pekas på att mindre partier som inte är representerade i kommunstyrelsen och budgetberedningen i vissa kommuner i realiteten ställs utanför det viktiga budgetarbetet genom att de dels inte ges möjlighet att följa budgetprocessen, dels förvägras att få sina egna förslag ställda under proposition. Det påpekas att praxis i sistnämnda hänseende är oklar. Motionärerna anser det av vikt att förevarande frågor behandlas av kommunallagskommittén i samband med behandlingen av frågan om de mindre partiernas insyn och arbetsförhållanden i kommunalpolitiken. Motionärerna anser således att riksdagen i ett tillkännagivande till regeringen bör förorda att de i motionen påtalade förhållandena blir föremål för prövning i arbetet med ny kommunallag.

Gällande regler m.m.

I 3 kap. kommunallagen lämnas vissa bestämmelser om kommunala styrelser och nämnders sammansättning.

I 2 § föreskrivs att ledamöter och suppleanter i styrelsen väljs av fullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer. Antalet ledamöter får inte vara färre än fem och antalet suppleanter bör vara minst lika stort som antalet ledamöter.

Enligt 7 § får styrelsen kalla ledamot eller suppleant i fullmäktige, annan nämnd eller beredning, tjänsteman hos kommunen eller landstingskommunen eller särskild sakkunnig att närvara vid sammanträde med styrelsen. Den som kallas till sammanträde får, om styrelsen beslutar det, delta i överläggningarna men ej i besluten.

I 13 § sägs att fullmäktige tillsätter nämnder för förvaltning och verkställighet som enligt särskilda författningar ankommer på dessa. För förvaltning och verkställighet i övrigt får fullmäktige tillsätta de nämnder som behövs. Ledamöter och suppleanter i sådan nämnd väljs av fullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer.

Enligt 15 § får fullmäktige besluta att ledamot eller suppleant i fullmäktige, styrelsen, annan nämnd eller beredning får närvara vid styrelsens eller annan nämnds sammanträden, även om han ej är ledamot eller suppleant i styrelsen eller nämnden, och delta i överläggningarna men ej i besluten samt få sin mening antecknad i protokollet.

När det gäller val av styrelse, annan nämnd och beredning finns i 2 kap. 23 § kommunallagen intagen en minoritetsskyddsbestämmelse. Enligt denna gäller bl.a. att val till sådant organ skall vara proportionellt om det begärs av minst så många ledamöter som motsvarar den kvot som man får om antalet närvarande ledamöter delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1.

Tidigare riksdagsbehandling

År 1984 (KU 1984/85:6) behandlade utskottet en motion (vpk), vari begärts förslag om att små partier, utan representation i nämnder och styrelser, ges rätt till insyn i centrala nämnder och styrelser genom inrättande av extra suppleantplatser eller närvarorätt reglerad i kommunallagen. Utskottet avstyrkte motionen under hänvisning till att den i motionen upptagna frågan låg inom ramen för den då arbetande demokratiberedningens uppdrag. Riksdagen följde utskottet.

Demokratiberedningen har i sitt betänkande (SOU 1985:29) Principer för ny kommunallag inte föreslagit några förändringar i gällande ordning. Beredningen anser bl.a. (s. 84) att kommuner och landstingskommuner själva bör bestämma antalet ledamöter och suppleanter i nämnderna samt att kommunallagen, liksom för närvarande, bör innehålla en bestämmelse om att styrelsen skall bestå av minst fem ledamöter och ha lika många suppleanter som antalet ledamöter, något som enligt demokratiberedningen ger vissa garantier för att partierna i fullmäktige blir representerade i styrelsen.

Utskottet avstyrkte under 1985/86 års riksmöte (KU 1985/86:15) en motion (vpk) vari förordats inrättande av extra suppleantplatser eller närvarorätt reglerad i kommunallagen för att garantera insyn för samtliga partier i kommunala nämnders arbete. Enligt utskottet talade principiella kommunaldemokratiska skäl för vikten av att även små partier representerade i fullmäktige har möjlighet att få insyn i de kommunala organens arbete. Utskottet framhöll att ansvaret härför i första hand åvilar de politiska partierna. Utskottet utgick ifrån att de

bestämmelser i kommunallagen som tillkommit till skydd för minoritetsgrupper noggrant följs av kommunerna. Utskottet fann därför inte påkallat att ta initiativ till den föreslagna ändringen i kommunallagen. I en reservation (vpk) förordades bifall till motionen. Riksdagen följde utskottet.

I samband med utskottets behandling av proposition 1987/88:91 om aktivt folkstyre tog utskottet upp en motion (vpk) av samma innebörd som den nyss nämnda. Utskottet uttalade (KU 1987/88:23) att det fortsatta beredningsarbetet i fråga om den nya kommunallagen bl.a. borde omfatta den i motionen upptagna frågan om möjligheterna att ytterligare förbättra de mindre partiernas insyn och arbetsförhållanden i kommunalpolitiken. Det anförda gavs regeringen till känna.

I direktiven (dir. 1988:50) för kommunallagskommittén (C 1988:03) har erinrats om bl.a. nyssnämnda uttalande.

Utskottets bedömning

De frågor som tas upp i motionerna 1988/89:K601 yrkande 3 (insynsplat för i kommunfullmäktige representerat parti i nämnder och styrelse) och 1988/89:K605 (mindre partiers möjligheter att få sina förslag prövade i den kommunala budgetbehandlingen) har samband med kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden genom att nu ta ställning till de i motionerna upptagna frågorna. Med det anförda får motionerna 1988/89:K601 yrkande 3 och 1988/89:K605 anses besvarade.

De återstående förslag som tas upp i motion 1988/89:K601 finner utskottet inte ge riksdagen anledning till något särskilt uttalande eller annan åtgärd. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:K601 yrkandena 1 och 2.

10. Den fackliga representationen i kommunala nämnder

Motioner

I motion 1988/89:K239 yrkande 3 av Sonja Rembo m.fl. (m) yrkas att riksdagen beslutar att upphäva reglerna i 3 kap. 4— 7 §§ kommunallagen (1977:179) om personalföreträdares närvarorätt vid sammanträden med kommunala nämnder och styrelser. Yrkanden med samma innebörd framförs vidare i motionerna 1988/89:K603 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. (c) och 1988/89:K606 yrkande 6 av Birgit Friggebo m.fl. (fp).

I motionerna framhålls bl.a. att den fackliga representationen i kommunala nämnder innebär tillgodoseende av en grupp intressen helt vid sidan av de demokratiska valen. Motionärerna anser detta ur principiell synpunkt vara oacceptabelt. I motion K603 framhålls vidare bl.a. att den påtvingade fackliga representationen medför ökade ekono-

miska bördor och utökad byråkrati för kommunerna. I motion K606 hävdas att personalföreträdarna genom sin närvarorätt gets direkta möjligheter att påverka besluten, som andra medborgare inte har. I motionen erinras vidare om att det ofta förekommer småpartier som kan ha flera tusen väljare bakom sig och vara representerade i kommunfullmäktige men likväl inte är representerade i kommunens nämnder.

Gällande bestämmelser m.m.

De i motionerna åsyftade bestämmelserna om närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder är intagna i 3 a kap. kommunallagen. Enligt dessa bestämmelser ges kommunerna och landstingskommunernas anställda en rätt att närvara vid sammanträden med andra nämnder än styrelsen. Med närvarorätten följer yttranderätt. Närvarorätten gäller vid en nämnds behandling av ärenden som rör förhållandet mellan kommunen eller landstingskommunen som arbetsgivare och dess anställda. Myndighetsutövning mot enskild och frågor där ett utpräglat partsförhållande råder omfattas inte av närvarorätten. Högst tre personalföreträdare och ersättare för dem får finnas i varje nämnd.

I det av riksdagen godkända utskottsbetänkandet där det aktuella lagförslaget behandlades (KU 1985/86:3) angav utskottet bl.a. att det enligt utskottets mening varken från konstitutionell synpunkt eller i övrigt kunde riktas några erinringar mot förslaget. I en gemensam reservation (3 m, 2 fp, 2 c) hemställdes att propositionen skulle avslås.

Utskottets bedömning

Utskottet har sedan lagstiftningen om närvarorätt för personalföreträdare den 1 januari 1986 trätt i kraft vid tre tillfällen avstyrkt motioner av samma innebörd som de nu aktuella. Utskottet framhöll i betänkande KU 1985/86:15 bl.a. att det förutsatte att regeringen noggrant följde utvecklingen på området och, om det visade sig påkallat, tillsåg att en utvärdering kom till stånd. I betänkandena KU 1986/87:21 och KU 1988/89:3 hänvisade utskottet bl.a. till ett av Arbetslivscentrum inlett forskningsprojekt gällande den nya lagstiftningen. Härefter har kommunallagsgruppen (C 1986:A) i sitt slutbetänkande Ny lag om kommuner och landsting (Ds 1988:52) föreslagit en översyn av reglerna, vilken anges kunna ske om och när en övergång till en friare kommunal nämndorganisation blir aktuell. Enligt kommunallagsgruppen bör man också avvakta resultatet av Arbetslivscentrums ovan nämnda arbete innan några ändringar vidtas. Enligt vad utskottet inhämtat är avsikten att Arbetslivscentrums forskningsprojekt skall slutföras under hösten 1989.

Mot bakgrund av pågående och planerat utredningsarbete rörande den påtalade lagstiftningen finns det enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att nu göra något särskilt uttalande eller vidta någon åtgärd i saken. Med det anförda får motionerna 1988/89:K239 yrkande 3, 1988/89:K603 och 1988/89:606 yrkande 6 anses besvarade.

11. Ekonomisk ersättning till förtroendevalda

Motioner

I motion 1988/89:K613 av Anita Johansson (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av en ändring av kommunallagens 2 kap. 29 § så att ersättning även kan utgå för barnomsorgskostnader vid kommunfullmäktiges sammanträden.

I motionen påpekas vikten av att de som arbetar på obekväma tider även kan vara med i det politiska arbetet. Detta gäller för både kvinnor och män som är ensamma vårdnadshavare. Motionären anser att nyssnämnda bestämmelse snarast bör ändras så att den även omfattar ersättning för barnomsorgskostnader.

I motion 1988/89:K814 av Bo Finnkvist m.fl. (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av lagstiftning om ersättningsbestämmelser i samband med politiska uppdrag.

I motionen pekas på olika orättvisor och brister i fråga om den ersättning som för närvarande utgår i samband med kommunala uppdrag. Motionärerna hävdar att det fordras lagstiftning för att komma till rätta med dessa orättvisor. Enligt motionen är det ur demokratisk synpunkt viktigt att lagstiftningen utformas så att alla kan vara delaktiga i det politiska arbetet utan ekonomiska förluster som följd. I motionen anges följande riktlinjer för lagstiftningen i fråga.

Lagreglerna bör utformas så att det klart och tydligt framgår att förlorad arbetsförtjänst skall ersättas utöver eventuellt arvode. De bör också få en utformning som innebär att förtroendevalda har rimlig tid till att exempelvis byta kläder och resa till sammanträdet. Detta kan ta lång tid ibland p.g.a. smutsiga jobb, långa avstånd m.m. Reglerna bör också möjliggöra för skiftarbetare att ta kompensationsledigt i vissa situationer, exempelvis när en förtroendevald arbetar på natten och skall sammanträda på dagtid. Tid till vila mellan arbetets slut på morgonen och sammanträdets början skall finnas. I annat fall skall man ha rätt att sluta arbetet tidigare i en del fall för att få sova.

Gällande regler m.m.

I 2 kap. 29 § och 3 kap. 16 § KL föreskrivs att fullmäktige får besluta att till ledamot och suppleant i fullmäktige eller beredning och till ledamot och suppleant i styrelsen eller annan nämnd skall i skälighetsomfattning utgå ersättning för resekostnader och andra utgifter som föranleds av uppdraget, förlorad arbetsförtjänst samt arvode, pension

och andra ekonomiska förmåner. Om fullmäktige beslutar att arvode skall utgå skall arvodet bestämmas till lika belopp för lika uppdrag. I förarbetena till bestämmelsen (prop. 1975/76:187 s. 233, 424) anges som exempel på kostnader som med stöd av bestämmelsen skall kunna utgå kostnader för barntillsyn.

I proposition 1986/87:91 om aktivt folkstyre i kommuner och landsting behandlades frågan om det finns skäl att införa en skyldighet för kommunerna och landstingen att ersätta förtroendevalda för förlorad arbetsförtjänst när de fullgör kommunala uppdrag. I propositionen angav civilministern att den angivna möjligheten i och för sig inte utnyttjats i tillräcklig mån men att han inte var beredd att i förevarande sammanhang aktualisera särskilda åtgärder i frågan. I samband med utskottets behandling av propositionen (KU 1987/88:23) tog utskottet upp flera motioner vari bl.a. begärts lagstiftningsåtgärder syftande till ökad ersättning till de förtroendevalda. Utskottet, som hade inhämtat att civilministern avsåg att inom kort tillkalla en särskild utredning med uppdrag bl.a. att överväga frågan om ersättning till de kommunalt förtroendevalda, ansåg inte att något initiativ från riksdagens sida i de i motionerna berörda frågorna borde tas. Med det anförda fick motionerna enligt utskottet anses besvarade. Riksdagen följde utskottet.

Den ovannämnda utredningen har därefter genomförts. I ett delbetänkande av förtroendeuppdragsutredningen (Ds 1988:46) Pengar är inte allt men ... föreslås sammanfattningsvis bl.a. följande. De nuvarande ersättningsreglerna i kommunallagen ändras så att kommunerna blir obligatoriskt skyldiga att ersätta de förtroendevalda för förlorad arbetsförtjänst som de går miste om på grund av uppdraget. Däremot blir det även i fortsättningen helt frivilligt för kommunerna om de vill ersätta de förtroendevalda med t.ex. arvode för själva uppdraget. Kommunerna ges genom förslaget stor frihet att själva utforma sina ersättningssystem beroende på lokala förhållanden och enskilda förtroendevaldas speciella situation. — Utredningen har avstått från att rekommendera något speciellt ersättningssystem framför något annat men gett exempel på olika tänkbara metoder. Reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1992 varigenom kommunerna får god tid på sig att planera för ett godtagbart system för ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Den ersättningsberättigade inkomstförlusten får enligt förslaget avse all tid som behövs för att ta sig mellan arbetsplatsen och förrättningslokalen, ackordsersättning, skifttillägg och liknande förmåner samt rimlig ledighet i anslutning till sammanträden för bl.a. skiftarbete, ombordanställda m.fl. som har obekväma arbetstider eller säregna arbetsförhållanden i övrigt.

I motionerna förordas ändringar i gällande lagstiftning angående ersättning till de kommunalt förtroendevalda. Denna fråga har nyligen varit föremål för utredning av förtroendeuppdragsutredningen, som redovisat sina överväganden i saken i betänkandet Pengar är inte allt men ... (Ds 1988:46). Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i civildepartementet. Avsikten är att proposition i ärendet skall avlämnas till riksdagen i slutet av år 1989. Mot angiven bakgrund saknas det anledning för riksdagen att nu ta ställning till de i motionerna upptagna frågorna. Med det anförda får motionerna 1988/89:K613 och 1988/89:K814 anses besvarade.

12. Öppna nämnd- och utskottssammanträden

Motioner

I motion 1988/89:K606 yrkande 7 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om offentliga nämndsammanträden.

I motionen erinras om att nämndernas och kommunstyrelsens sammanträden, i motsats till kommunfullmäktiges, inte är offentliga. Enligt motionen är denna slutenhet inte alltid motiverad. Motionärerna påpekar att en lagstiftning som tillåter direkt valda kommunfullmäktige innebär att öppenheten gentemot allmänheten ökar, eftersom kommunfullmäktiges sammanträden kommer att vara offentliga. Enligt motionen bör de kommuner som önskar bibehålla nuvarande nämndorganisation ges möjlighet till större öppenhet genom helt eller delvis öppna nämndsammanträden. I motionen pekas på att en möjlighet i stället kan vara att ha offentliga informationsammanträden men att beslutssammanträdena förblir slutna. De närmare formerna för de olika slagen av sammanträden bör enligt motionärerna beslutas lokalt.

I motion 1988/89:K612 yrkande 1 av Inger Schörling m.fl. (mp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samtliga nämnd- och utskottssammanträden på kommun- och landstingsnivå, där inte ärenden som faller under sekretesslagen behandlas, görs offentliga.

I motionen hävdas bl.a. att det är en brist i vårt lands demokrati att nämnd- och utskottssammanträden på kommun- och landstingsnivå inte är offentliga i det fall att sammanträdena avser behandling av ärenden som inte faller under gällande sekretesslagstiftning.

I motion 1988/89:K619 av Per Gahrton (mp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av kommunallagen att generella majoritetsbeslut kan fattas om att hålla kommunfullmäktiges sammanträden offentliga såvitt inte enskildas förhållanden behandlas.

Enligt motionen torde gällande bestämmelser som dessa tolkats i 1989/90:KU3 rättspraxis innebära hinder mot att kommunfullmäktige fattar ett generellt policybeslut om att kommunaldelsnämnds sammanträde skall vara offentligt så långt detta är möjligt. Motionären, som anser det självklart att allmänheten skall kunna övervara sådant sammanträde, anser att lagen måste ändras.

Utskottets bedömning

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen avstyrkt motioner vari föreslagits att kommunerna ges möjlighet att besluta om offentliga nämndsammanträden (se KU 1983/84:32, KU 1985/86:15 och KU 1986/87:21). Vad som nu anförts i de föreliggande motionerna och som i övrigt framkommit i ärendet ger inte utskottet anledning att föreslå riksdagen att frångå sina tidigare ställningstaganden. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1988/89:K606 yrkande 7, 1988/89:K612 yrkande 1 och 1988/89:K619.

13. Insynen i kommunala bolag och stiftelser

Motion

I motion 1988/89:K612 yrkande 2 av Inger Schörling m.fl. (mp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att offentlighetsprincipen skall gälla kommunala bolag och stiftelser.

Motionärerna anser det oacceptabelt att den s.k. offentlighetsprincipen inte gäller för kommunala bolag och stiftelser. Enligt motionen ombildar allt fler kommuner vissa av sina offentliga förvaltningar till sådana organ. Motionärerna anser att samma möjligheter till insyn och kontroll bör gälla i dessa organ som i förvaltningarna.

Gällande ordning m.m.

I kommunallagen finns ingen direkt bestämmelse om att kommunerna och landstingskommunerna får driva verksamhet genom egna privaträttsliga subjekt. Förhållandet till de s.k. kommunala bolagen berörs dock i några avseenden i kommunallagens allmänna regler.

Kommunalföretagskommittén behandlade kommunal verksamhet i företagsform i betänkandet (SOU 1982:13) Kommunalföretaget. För att passa in och förankra de kommunala företagen i det kommunalrättsliga mönstret föreslog kommittén ändringar i kommunallagen. Förslaget syftade till att ge fullmäktige och styrelsen ökade möjligheter till insyn i, styrning av samt kontroll över verksamheten. Kommittén föreslog ändringar bl.a. i bestämmelserna om interpellation och yttranderätt i fullmäktige och styrelsen. Vidare föreslog kommunalföretagskommittén i betänkandet (SOU 1983:61) Handlingsoffentlighet utanför myndighetsområdet en regel som ålägger kommunen och landstingskommunen att ta ställning till om och i vilken utsträckning offentlighet skall gälla för handlingar hos de kommunala företagen.

I betänkandet (Ds C 1983:6) Interkommunal samverkan i privaträttslig form föreslog kommittén motsvarande ändringar beträffande den verksamhet som flera kommuner, landstingskommuner eller kommunalförbund tillsammans driver i företagsform.

Frågan om kontroll och insyn i de kommunala bolagen har senare övervägts av stat-kommunberedningen i delbetänkandet (Ds C 1985:13) Kommunala företag. Beredningen föreslog i betänkandet en reglering i kommunallagen som i stora delar överensstämde med kommunalföretagskommitténs förslag men som i vissa delar inte var lika långtgående. Beredningens förslag innebar bl.a. följande. Fullmäktige åläggs att i fråga om helägda kommunala företag besluta om vad som skall gälla i fråga om allmänhetens rätt att ta del av de kommunala företagens handlingar. Frågan om innehållet i ett sådant beslut lämnas tills vidare oreglerad. Enligt beredningen kan det finnas anledning att återkomma till den frågan när man kan se hur tillämpningen av bestämmelsen har påverkat handlingsoffentligheten i de kommunala företagen.

Demokratiberedningen angav i betänkandet (SOU 1985:29) Principer för ny kommunallag att det — mot bakgrund av att en omfattande del av kommunernas och landstingskommunernas verksamhet bedrivs i företagsform — finns anledning att i en ny kommunallag reglera formerna för de förtroendevaldas insyn i denna verksamhet. Regler om förhållandet till de kommunala bolagen borde enligt beredningen införas i ett särskilt kapitel.

I direktiven (Dir. 1988:50) för den kommitté (C 1988:03) som skall utarbeta förslag till en ny kommunallag anges att kommittén skall överväga även denna fråga.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade under 1988/89 års riksmöte (KU 1988/89:3) en motion (fp) vari begärts en parlamentarisk utredning med uppgift att utreda bl.a. behovet av att stärka medborgarnas insyn i de kommunägda privaträttsliga bolag i vilka kommunal verksamhet drivs. Utskottet fann — mot bakgrund av att de i motionen upptagna frågorna skulle behandlas av den kommitté som fått i uppdrag att utforma förslag till ny kommunallag — inte anledning att "för närvarande" överväga något initiativ i frågorna. Utskottet avstyrkte därför motionen.

Utskottets bedömning

Den i motionen upptagna frågan omfattas av kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden i saken genom att nu ta ställning till den i motionen upptagna frågan. Med det anförda får motion 1988/89:K612 yrkan-
de 2 anses besvarad.

Motioner

I motion 1988/89:K606 av Birgit Friggebo m.fl. (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om förfarandelag för kommunala folkomröstningar (yrkande 4).

Enligt motionen bör kommunala folkomröstningar kunna genomföras i olika konkreta frågor, något som stärker kommuninvånarnas möjligheter att påverka utvecklingen i sin kommun. Motionärerna erinrar om att folkpartiet under lång tid drivit kravet att särskilda förfaranderegler skall införas för kommunala folkomröstningar i syfte att göra det enklare att ordna sådana omröstningar. Genomförandet av kommunal folkomröstning skall enligt motionärernas mening kunna ske efter beslut av kvalificerad minoritet, t.ex. en tredjedel i kommunfullmäktige. Även andra former för att utlösa en sådan omröstning, t.ex. folkinitiativ, bör utredas i sammanhanget.

I motionen yrkas vidare att riksdagen beslutar om en sådan ändring av kommunallagen att en kommun vid lokala folkomröstningar skall informera kommuninvånarna om de olika alternativ som är föremål för omröstning (yrkande 5).

Enligt motionen bör det genom lagstiftning utformad av utskottet införas skyldighet för en kommun, som beslutat att hålla en lokal folkomröstning, att informera kommuninvånarna om de olika alternativ som är föremål för omröstning.

I motion 1988/89:K612 yrkande 3 av Inger Schörling m.fl. (mp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att beslut om folkomröstning tas med en tredjedels majoritet i kommunfullmäktige.

I motionen anges att för beslut om folkomröstning i stora frågor, där man vet att betydande oenighet råder bland kommuninvånarna, bör räcka med en tredjedel av fullmäktiges ledamöter.

Nuvarande ordning

Enligt 2 kap. 18 § kommunallagen får kommunfullmäktige och landsting besluta att som ett led i beredningen av ett ärende som tillhör fullmäktiges eller landstingets handläggning skall inhämtas synpunkter från medlemmar i kommunen eller i landstingskommunen. Detta kan enligt bestämmelsen ske genom omröstning, opinionsundersökning eller liknande förfarande. Ett sådant förfarande kan även genomföras i del av en kommun. Valnämnden i kommunen får anlitas, om inte nämndens verksamhet i övrigt hindras därigenom. För att en landstingskommun skall få anlita valnämnd krävs dessutom att kommunfullmäktige gett tillstånd till detta.

Frågan om förfarandet vid omröstning m.m. som anordnas med stöd av 2 kap. 18 § kommunallagen har inte närmare reglerats. I proposition 1975/76:187 om kommunal demokrati, ny kommunallag m.m. anförde föredragande departementschefen att det inte syntes nödvändigt att närmare reglera förfarandet i samband med de olika typer av opinionsundersökningar som kan komma i fråga och att det ankommer på kommunfullmäktige och landsting att utfärda de föreskrifter härom som behövs. Enligt departementschefen kan det när opinionsundersökningen har karaktär av omröstning gälla frågor av samma slag som de spörsmål som regleras i vallagen, dvs. rätten att delta i omröstningen, förfarandet vid röstning, räkning av röster etc. Av 1 § vallagen (1972:620, senast omtryckt 1987:1334) framgår att lagen inte är tillämplig på kommunala opinionsundersökningar av det slag som behandlas i 2 kap. 18 § kommunallagen. Inte heller folkomröstningslagen (1979:369) är tillämplig på kommunala folkomröstningar.

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med riksdagens behandling av förslaget till ny kommunallag anförde utskottet (KU 1976/77:25) som sin uppfattning att det inte då fanns någon möjlighet att närmare formalisera själva omröstningsförfarandet genom särskilda bestämmelser härom i kommunallagen.

Vid 1980/81 års riksmöte (KU 1980/81:2) avstyrkte utskottet en motion (fp) innehållande yrkande om en särskild förfarandelag för kommunala folkomröstningar. Utskottet ansåg inte att det fanns anledning för riksdagen till initiativ i frågan, emedan den då sittande kommunaldemokratiska kommittén skulle komma att ta upp frågan om förfaranderegler för kommunala folkomröstningar i sitt utredningsarbete. Riksdagen följde utskottet.

Kommunaldemokratiska kommittén redovisade i en rapport den 6 februari 1981 — Kommunala folkomröstningar i Sverige 1978 och 1980 (Ds Kn 1981:2) — en inom kommitténs sekretariat upprättad översikt över de kommunala folkomröstningar som ägt rum under de angivna åren. Rapporten överlämnades utan några ställningstaganden från kommitténs sida. Några förslag om förändringar av det kommunala folkomröstningsinstitutet framlade aldrig kommittén, vars uppdrag upphörde 1983.

I samband med behandlingen av förslaget gällande frikommunförslaget avstyrkte utskottet (KU 1983/84:32) en motion (fp) innehållande ett förslag om försöksverksamhet med en särskild förfarandelag för att öka möjligheterna till kommunala folkomröstningar. Utskottet framhöll att det i första hand var försökskommunerna själva som skulle komma med förslag om innehållet i försöksverksamheten, varför det inte fanns anledning för riksdagen att ta ställning till förevarande

1989/90:KU3
motionsönskemål. Moderata samlingspartiets och folkpartiets ledamöter i utskottet (4 m, 1 fp) reserverade sig. De ansåg att utrymmet för kommunala folkomröstningar borde vidgas genom en ny förfarandelag som gör det enklare att ordna sådana omröstningar. Riksdagen följde utskottet.

Vid 1985/86 och 1986/87 års riksmöten avstyrkte utskottet (KU 1985/86:15 resp. KU 1986/87:21) sammanlagt fyra (3 fp, 1 c) motioner vari begärts förslag om införande av förfaranderegler för kommunala folkomröstningar m.m. Utskottet ansåg inte att det fanns anledning att frånga den ståndpunkt i saken som utskottet vid tidigare tillfällen intagit då motioner i ämnet behandlats. De borgerliga ledamöterna i utskottet (3 m, 2 fp, 2 c) reserverade sig till förmån för motionerna. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets bedömning

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen — senast år 1987 (KU 1986/87:21) — avstyrkt motioner vari föreslagits att särskilda förfaranderegler skall införas för kommunala folkomröstningar. Vad som nu anförts i de föreliggande motionerna och som i övrigt framkommit i ärendet ger inte utskottet anledning att föreslå riksdagen att frånga sina tidigare ställningstaganden. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1988/89:K606 yrkandena 4 och 5 samt 1988/89:K612 yrkande 3.

15. Kommunal vårdnadsersättning

Motioner

I motion 1988/89:K609 av Rosa Östh m.fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om utvidgning av den kommunala kompetensen så att det klarläggs att kommuner har rätt att utge vårdnadsersättning.

I motionen förordas att kommunallagen ändras så att det tydligt framgår att kommunerna äger rätt att besluta om kommunala vårdnadsersättningar, dvs. ett generellt bidrag till berörda föräldrar utan behovsprövning. Enligt motionen är rättsläget i fråga om kommunernas kompetens på förevarande område i viss mån oklart.

I motion 1988/89:K626 av Ulla Tillander m.fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande en vidgad kommunal kompetens vad gäller rätten att utge kommunal vårdnadsersättning.

I motionen pekas på att en kraftig utbyggnad av familjedaghemmen har skett under senare tid. I vissa kommuner har man sökt stimulera denna utveckling genom tillämpning av någon form av kommunal vårdnadsersättning. Motionärerna finner att denna väg för många är bra. I motionen riktas kritik mot socialdemokraterna för att aktivt ha försökt förhindra införandet av kommunal vårdnadsersättning.

Den grundläggande bestämmelsen om kommunernas och landstingens allmänna kompetens finns i 1 kap. 4 § första stycket kommunallagen (KL), där det sägs att kommuner och landsting själva får vårda sina angelägenheter. Vid sidan om den grundläggande kompetensbestämmelsen i 1 kap. 4 § första stycket KL har det i rättspraxis utbildats vissa grundprinciper som i de flesta fall begränsar den kommunala kompetensen. Dessa är lokaliseringsprincipen, förbudet mot att ge understöd åt enskilda, förbudet mot att driva spekulativa företag, likställighetsprincipen, förbudet mot beslut med retroaktiv verkan och självkostnadsprincipen.

Frågan huruvida kommunal vårdnadsersättning är förenlig med de kommunala kompetensbestämmelserna har vid olika tillfällen prövats genom kommunalbesvär, varvid domstolarna hittills ansett detta ej vara fallet.

Tidigare riksdagsbehandling m.m.

Motioner med samma innebörd som de här aktuella har behandlats av utskottet vid flera tidigare tillfällen, bl.a. åren 1983, 1984 och 1986 (se KU 1982/83:21, KU 1984/85:6 och KU 1985/86:15). Utskottet har därvid avvisat framförda förslag om ändringar i lagstiftningen som möjliggör införandet av vårdnadsersättning. Riksdagen har följt utskottets ställningstaganden.

I 1983 års ärende reserverade sig moderata samlingspartiets, centerpartiets och folkpartiets ledamöter i utskottet (4 m, 2 c, 1 fp). De ansåg att regeringen borde lägga fram förslag om ändringar av den kommunala kompetensen i fråga om vårdnadsersättning.

I 1984 års ärende reserverade sig moderata samlingspartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet (4 m, 2 c). De förordade att kommunallagen ändrades så att tveksamheten om kommuners rätt att ge vårdnadsersättning undanröjdes, en fråga som reservanterna ansåg att regeringen snarast borde tillse att den utreddes. I ett särskilt yttrande avgav folkpartiets ledamot i utskottet att frågan om kommuns rätt att utge vårdnadsersättning möjligen kunde komma i ett nytt läge beroende på utgången av ett mål vid kammarrätten i Göteborg gällande ett överklagat kommunalt beslut angående bidrag till barnfamiljer med stöd av socialtjänstlagen. Bl.a. av detta skäl ansåg ledamoten det därför inte påkallat att riksdagen begärde en utredning. Kammarrätten i Göteborg upphävde genom dom den 25 januari 1985 det nyssnämnda beslutet. Domstolen konstaterade bl.a. att utbetalning av de ifrågakvarande bidragen inte var en kommunal angelägenhet och att det beslutande organet därför överskridit sin befogenhet. I dom den 20 januari 1986 beslöt regeringsrätten att kammarrättens dom inte skulle ändras.

Regeringen (socialdepartementet) beslöt den 12 december 1985 att inte vidta någon åtgärd med anledning av framställningar från Grästorps, Habo, Hässleholms, Höörs, Mullsjö och Ystads kommuner om att regeringen skall verka för en lagändring som gör det möjligt för kommun att införa vårdnadsersättning för vård av egna barn.

I 1986 års ärende reserverade sig moderata samlingspartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet (3 m, 2 c).

I kommunallagsgruppens (C 1986:A) förslag till ny kommunallag (Ds 1988:52) föreslås ingen saklig ändring av kommunallagens kompetensregler.

Utskottets bedömning

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen — senast år 1986 (KU 1985/86:15) — avstyrkt motioner vari föreslagits vidgad kommunal kompetens vad gäller rätten att utge kommunal vårdnadsersättning. Vad som nu anförts i de föreliggande motionerna och som i övrigt framkommit i ärendet ger inte utskottet anledning att föreslå riksdagen att frångå sina tidigare ställningstaganden. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1988/89:K609 och 1988/89:K626.

16. Kommunal taxesättning (självkostnadsprincipen)

Motion

I motion 1988/89:K610 av Sinikka Bohlin (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om självkostnadsprincipen vid taxesättning.

I motionen hävdas att föreliggande oklarhet i innebörden av begreppet självkostnad medför stora problem. Motionären anser att starka skäl talar för att begreppet preciseras genom lagstiftning.

Utredningsförslag

Kommunalbesvärskommittén föreslog i betänkandet (SOU 1982:41) Överklagande av kommunala beslut att i en ny 6 § i kommunallagens 1 kap. skulle tas in principen om att kommunala avgifter inte får sättas högre än vad som svarar mot verksamhetens självkostnader (självkostnadsprincipen). I sin motivering till den föreslagna regeln angav kommittén att förslaget endast utgjorde en kodifiering av självkostnadsprincipen som helt och hållet byggde på gällande rätt (s. 175). Även utredningen om kommunal kompetenslagstiftning förordade i sitt betänkande (SOU 1982:20) Kommunerna och näringslivet att självkostnadsprincipen skulle föras in i 1 kap. kommunallagen. Vid remissbehandlingen av de båda betänkandena tillstyrkte de flesta remissinstanserna förevarande förslag.

I stat-kommunberedningens delbetänkande (Ds C 1984:6) Avgifter 1989/90:KU3 inom kommunal verksamhet skedde en kartläggning och en analys av de författningsbestämmelser som detaljreglerar avgiftsfinansieringen av kommunala verksamheter. Beredningen föreslog att en utredning fick i uppdrag att vidareutreda vissa frågor i saken. I betänkandet ingick beredningen vidare bl.a. i överväganden angående självkostnadsprincipen. Beredningen angav att den ansåg att principen är oklar på en del punkter och att den därför ibland kan vara svår att tillämpa. Beredningen tillstyrkte förslagen från kommunalbesvärskommittén och utredningen om kommunal kompetenslagstiftning om att en självkostnadsregel förs in i kommunallagen. Därefter anförde beredningen följande (s. 146):

I motiven till en sådan regel bör principen utvecklas och närmare beskrivas så att den blir tillräckligt tydlig. Det bör beaktas att principen ofta uppfattas som en strikt princip där varje litet överskott betraktas som ett brott mot principen. Denna missuppfattning kan verka hämmande på den kommunala avgiftspolitik och bör arbetas bort. Det bör slås fast att självkostnadsprincipen inte hindrar tillfälliga överskott och inte heller utesluter sådan kapitalbildning som behövs för att möta förändringar i den verksamhet som det kan vara fråga om i det enskilda fallet.

I demokratiberedningens betänkande (SOU 1985:29) Principer för ny kommunallag föreslogs att självkostnadsprincipen skulle lagfästas, och ett lagförslag i saken framlades. Beredningen anmärkte att förslaget behövde förtydligas.

Kommunallagsgruppen (C 1986:A) behandlade frågan om att lagfästa självkostnadsprincipen i sitt delbetänkande (Ds C 1987:5) Den ekonomiska förvaltningen i kommuner och landsting. Kommunallagsgruppen föreslog att i kommunallagen skrivs in att kommuner och landsting skall bestämma sina avgifter så att överskott av verksamheten undviks (självkostnadsprincipen). Enligt förslaget skall regeln gälla om inte något annat är särskilt föreskrivet. Sedan förslaget remissbehandlats har kommunallagsgruppen i sitt slutbetänkande (Ds 1988:52) Ny lag om kommuner och landsting skrivit in självkostnadsprincipen (3 §) i det särskilda kapitel om ekonomisk förvaltning (8 kap.) som finns i arbetsgruppens förslag till ny kommunallag.

I kommittédirektiven (Dir. 1988:50) till den kommitté (C 1988:03) som skall utforma förslag till en ny kommunallag anges att kommittén — med hänsyn till utvecklingen på det kommunalekonomiska området — bör överväga om reglerna om den ekonomiska förvaltningen i kommuner och landsting behöver behandlas med förtur.

Utskottet behandlade under riksmötet 1988/89 en motion (s) av samma innebörd som den nu aktuella. Utskottet (KU 1988/89:3) avstyrkte motionen under hänvisning till att den i motionen upptagna frågan skulle komma att behandlas av den kommitté som skall utforma förslag till en ny kommunallag. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets bedömning

Den i motionen upptagna frågan omfattas av kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden i saken genom att nu ta ställning till den i motionen upptagna frågan. Med det anförda får motion 1988/89:K610 anses besvarad.

17. Vidgning av den kommunala kompetensen (u-landsbistånd)

Motion

I motion 1988/89:K604 yrkande I av Lars Werner m.fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om att den kommunala kompetensen utvidgas till att omfatta rätten till att genomföra solidaritetsaktioner och lämna u-landsbistånd också när det inte handlar om akut katastrofhjälp.

I motionen erinras om att en kommuns eller landstingskommuns olika slags solidaritetsyttringar och bistånd till u-länder — med vissa speciella undantag — anses falla utanför den kommunala kompetensen. Motionärerna anser att lagstiftningen bör ändras så att det blir möjligt för kommuner till en vänort att dels genomföra solidaritetsaktioner, t.ex. en kommunal bojkott, dels som ett led i en solidaritetsaktion skänka överskottsmateriel av olika slag. Det framhålls i motionen att det beträffande viss materiel kan föreligga behov av att sakkunniga medverkar vid installationen av materielen. Motionärerna anser att av den nya lagen bör framgå att kommuner och landsting äger rätt att ge sådan medverkan, antingen genom att svenska tekniker reser ut eller genom att kommunerna får rätt att ta emot besökare från u-länder för utbildning här. Vidare pekas i motionen bl.a. på vikten av att den kommunala kompetensen vidgas så att det är helt klart att kommunerna kan ge hjälp också på en mer långsiktig bas än vad som blir fallet när det gäller akut katastrofhjälp.

Kommunala opinions- och solidaritetsyttringar med anknytning till främmande länder anses i princip falla utanför den kommunala kompetensen. Detta har sin grund i att utrikes-, handels- och biståndspolitiken anses vara en angelägenhet för riksdagen och regeringen. Sådana yttringar anses också sakna det nödvändiga sambandet med den egna kommunen eller landstingskommunen och därför strida mot den s.k. lokaliseringsprincipen. Vid olika tillfällen har dock genom lagstiftning gjorts undantag från grundsatsen att kommuner och landstingskommuner inte har befogenhet att avge internationella opinions- och solidaritetsyttringar. Sålunda har den kommunala kompetensen inom detta område blivit utvidgad genom lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande, lagen (1975:494) om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp och lagen (1985:1052) om rätt för kommuner och landstingskommuner att vidta bojkottåtgärder mot Sydafrika.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade vid 1985/86, 1986/87 samt 1988/89 års riksmöten motioner (av Alf Svensson, c) med samma innebörd som den nu aktuella. Motionerna avstyrktes av utskottet, som inte ansåg att det fanns anledning för riksdagen att ta något initiativ i den aktualiserade frågan (KU 1985/86:15, KU 1986/87:21 och KU 1988/89:3). Riksdagen följde utskottet. Utskottet har därvid bl.a. erinrat om att stat-kommunberedningen i ett under hösten 1986 avgivet delbetänkande (Ds C 1986:10) Kommunal medverkan i internationella frågor behandlat frågan om kommuner och landstingskommuner skall ges ökade möjligheter att avge solidaritetsyttringar i internationella frågor men att beredningen inte funnit skäl föreligga att föreslå någon vidgning i förevarande hänseende av den kommunala kompetensen.

Det nyssnämnda betänkandet har remissbehandlats. I direktiven (Dir. 1988:50) till den kommitté (C 1988:03) som skall utforma förslag till en ny kommunallag anges att kommittén bör överväga de frågor som tagits upp i betänkandet.

Utskottets bedömning

De frågor som tas upp i motionen omfattas av kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden i saken genom att nu ta ställning till de i motionen upptagna frågorna. Med det anförda får motion 1988/89:K604 yrkande 1 anses besvarad.

Motion

I motion 1988/89:K604 yrkande 2 av Lars Werner m.fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om åtgärder för att uppmuntra kommunalt och landstingskommunalt vänortsutbyte, i synnerhet vänortsutbyte med orter och regioner i frontstaterna i södra Afrika och Nicaragua.

Motionärerna anser att kommunernas initiativ till vänorter i utländer bör stödjas och uppmuntras. I motionen erinras om att för närvarande det mesta vänortsutbytet är riktat mot de nordiska länderna. Motionärerna förordar ett ökat vänortsengagemang med orter i den tredje världen, i synnerhet med orter i frontstaterna runt södra Afrika och i Nicaragua.

Gällande ordning m.m.

Sedan länge förekommer det att svenska kommuner upprätthåller vänortskontakter med kommuner i andra länder. Stat-kommunberedningen har i delbetänkandet (Ds C 1986:10) Kommunal medverkan i internationella frågor lämnat bl.a. följande redogörelse härför.

Det vanligaste är att kommunerna har vänortsförbindelser med kommuner i de övriga nordiska länderna. Vänortskontakter finns emellertid även med kommuner i andra länder. Sålunda har svenska kommuner vänorter i bl.a. USA, Sovjetunionen, Jugoslavien, Israel, Japan och Tjeckoslovakien. Nordiskt vänortsutbyte som sker inom rimliga ekonomiska ramar har i rättspraxis (RÅ 1981 2:81) uttryckligen förklarats falla inom den kommunala kompetensen. De svenska kommunernas deltagande i den internationella vänortsrörelsen torde vara allmänt accepterat. Kommunernas val av vänorter skulle visserligen kunna sägas ge uttryck för ett utrikespolitiskt ställningstagande. Valet av vänort överskuggas emellertid av det egentliga syftet med vänortsverksamheten, nämligen att vänorterna skall kunna ge varandra ett ömsesidigt utbyte på företrädesvis de kulturella och idrottsliga områdena. Det utrikespolitiska inslaget kan inte sägas vara särskilt stort, och någon avgörande vikt kan inte läggas vid vänortsverksamheten när det gäller att ta ställning till frågan om kommunerna och landstingskommunerna skall ges ytterligare möjlighet att avge opinions- och solidaritetsyttringar på det internationella området.

Beredningens redogörelse utmynnar inte i något förslag till ändring av gällande ordning.

Den kommitté (C 1988:03) som skall utforma förslag till en ny kommunallag skall överväga de frågor som tagits upp i ovan nämnda betänkande.

Utskottet har vid ett tidigare tillfälle (KU 1988/89:3) behandlat och avstyrkt ett motsvarande motionsyrkande som det förevarande. Vad som nu anförs i den föreliggande motionen och som i övrigt framkommit i ärendet ger inte utskottet anledning att föreslå riksdagen att frågå sitt tidigare ställningstagande. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:K604 yrkande 2.

19. Den kommunala kompetensen i näringspolitiska frågor

Motion

I motion 1988/89:K620 av Karin Falkmer (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att sysselsättnings- och regionalpolitik bör vara en statlig uppgift i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 1) samt att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om kommunal näringspolitik (yrkande 2).

I motionen begärs att riksdagen med kraft slår fast den sedan mitten av 1960-talet knäsa principen att regional- och sysselsättningspolitiska åtgärder inte är en kommunal angelägenhet utan tillhör statens ansvarsområde. Enligt motionären medförde den internationella lågkonjunkturen under 1970-talet och början av 1980-talet att den tidigare klara skiljelinjen på förevarande område allt oftare övergavs innebärande olagliga kommunala satsningar. Motionären anser att kommunallagsutredningen på ett klart och entydigt sätt bör slå fast den angivna viktiga grundregeln. I motionen framförs vidare bl.a. olika synpunkter på vilka näringslivsfrämjande åtgärder som bör falla inom den kommunala kompetensen.

Gällande rätt, utredningsförslag m.m.

Den grundläggande bestämmelsen om den kommunala kompetensen finns i 1 kap. 4 § kommunallagen. Där stadgas att kommuner och landstingskommuner själva får vårda sina angelägenheter. De närmare gränserna för kompetensen har dragits upp i rättspraxis. Förutom att ställning tagits till arten av olika verksamheter har i rättspraxis fastlagts olika grundsatser (kompetensprinciper) avsedda att närmare precisera gränserna för den allmänna regeln i kommunallagen om den kommunala kompetensen. Exempel härpå är lokaliserings-, likställighets- och självkostnadsprinciperna. Innebörden av lokaliseringsprincipen är att en uppgift, för att vara en kommunal angelägenhet, skall vara av betydelse för det egna kommunområdet eller dess invånare. Likställighetsprincipen ger uttryck för ett krav att kommunmedlemmarna i

möjligaste mån behandlas lika så att inte viss grupp av kommunmedlemmarna obehörigen gynnas eller missgynnas i förhållande till andra kommunmedlemmar. Självkostnadsprincipen är benämningen på regeln att kommunala avgifter inte får sättas högre än att kommunens egna kostnader blir täckta.

Demokratiberedningen har i betänkandet (SOU 1985:29) Principer för ny kommunallag föreslagit att vissa av de rättsprinciper som utvecklats om den allmänna kompetensen — däribland lokaliseringssprincipen, likställighetsprincipen och självkostnadsprincipen — skrivs in i kommunallagen.

Stat-kommunberedningen har bl.a. haft i uppdrag att analysera erfarenheterna av kommunernas näringslivsinsatser och att belysa olika kommunala kompetensgränser inom näringslivsområdet (dir. 1983:30). I delbetänkandet (Ds C 1986:16) Kommunal näringslivspolitik. Samverkan med staten och näringslivet redovisar beredningen sin syn i dessa frågor. Beredningen anser att staten måste ha det övergripande ansvaret för näringslivspolitik. När det gäller medverkan till en från samhällsynpunkt lämplig lokalisering av näringslivet skall det väsentligen vara en statlig angelägenhet. Beredningen föreslår således ingen förändring av den nuvarande uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Beredningen anser dock samtidigt att kommunernas och landstingskommunernas åtgärder inom näringslivspolitik måste tillmätas stor betydelse. När det gäller kompetensfrågan är beredningens slutsats att den nuvarande kompetensregeln och den rättspraxis som utvecklats innebär en lämplig avgränsning, som ger kommunerna möjlighet att göra betydande lokala näringslivsinsatser samtidigt som gränser finns för alltför omfattande åtaganden. Beredningen föreslår därför inga förändringar av den nuvarande kommunala kompetensen.

Kommunallagsgruppen (C 1986:A) har i sitt slutbetänkande (Ds 1988:52) Ny lag om kommuner och landsting, såvitt nu är av intresse, föreslagit följande. I 3 kap. i arbetsgruppens förslag till ny kommunallag tas in bestämmelser om kommunernas och landstingens befogenheter. Förslaget grundar sig på demokratiberedningens ovannämnda förslag. Förutom den grundläggande bestämmelsen om kommunernas och landstingens allmänna kompetens föreslås att det i kapitlet tas in bestämmelser som ger uttryck för flertalet av de kommunalrättsliga grundprinciper och den praxis som har utbildats i fråga om kommunernas och landstingens förhållande till näringslivet. I sistnämnda hänseende föreslås dels en bestämmelse (3 kap. 4 §) som i positiva ordalag anger när kommunerna och landstingen själva får driva näringsverksamhet, dels en bestämmelse (3 kap. 5 §) som anger de förutsättningar som skall gälla för att individuellt riktat stöd till enskilda näringsidkare skall få ske.

Kommunallagsgruppen (C 1986:A) har inte behandlat förslagen i 1989/90:KU3 ovannämnda betänkande (Ds C 1986:16) Kommunal näringslivspolitik. I direktiven (dir. 1988:50) för kommunallagskommittén (C 1988:03) anges särskilt att den bör överväga de frågor som tagits upp i sistnämnda betänkande.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen behandlat motioner rörande den kommunala kompetensen i näringspolitiska frågor. År 1984 behandlade utskottet (KU 1984/85:6) tre motioner (2 m, 1 c) i ämnet. Utskottet avstyrkte motionerna under hänvisning till att förslagen i motionerna torde ligga inom ramen för stat-kommunberedningens arbete. Moderata samlingspartiets ledamöter i utskottet reserverade sig till förmån för en av motionerna (4 m). Reservanterna angav bl.a. att lagstiftningen om den kommunala kompetensen borde bygga på en mycket restriktiv inställning i fråga om stöd till näringslivet. Riksdagen följde utskottet.

År 1986 avstyrkte utskottet (KU 1985/86:15) fyra motioner (2 m, 2 fp) gällande olika förslag rörande den kommunala kompetensen i näringspolitiska frågor. Enligt utskottets mening fanns det mot bakgrund av det då pågående utredningsarbetet inom stat-kommunberedningen inte anledning för riksdagen att ta i motionerna yrkade initiativ. Riksdagen följde utskottet.

År 1987 avstyrkte utskottet (KU 1986/87:21) en motion (m) vari begärts en översyn av kommunallagens regler beträffande den kommunala kompetensen. Utskottet ansåg inte att det fanns anledning för riksdagen att ta något initiativ i frågan. I en reservation (3 m) förordades en översyn av reglerna i fråga. I reservationen angavs att en utgångspunkt borde vara att kompetenslagstiftningen på området skulle bygga på en restriktiv inställning i fråga om stöd till näringslivet. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets bedömning

De frågor rörande den kommunala kompetensen i näringspolitiska frågor som tas upp i motionen omfattas av kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden i saken genom att nu ta ställning till de i motionen upptagna frågorna. Med det anförda får motion 1988/89:K620 yrkandena 1 och 2 anses besvarade.

20. Åtgärder till stöd för kommunernas lednings- och samordningsverksamhet m.m. 1989/90:KU3

Motion

I motion 1988/89:K616 av Per Olof Håkansson (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av forsknings- och utvecklingsverksamhet till stöd för kommunernas verksamhet.

I motionen erinras om att den kommunala verksamheten i stor utsträckning regleras genom s.k. ramlagstiftning och att det ankommer på kommunerna att inom dessa ramar utforma verksamheten. Frågor som därvid kan bli aktuella är enligt motionen bl.a. hur kommunens olika organ skall utformas och arbeta när det gäller ledning och samordning av verksamheten. Motionären anser att åtgärder bör vidtas till stöd för kommunerna när de skall lösa dessa frågor. Motionären föreslår vidare att en forsknings- och utvecklingsverksamhet genomförs. Inledningsvis bör därvid en sektorövergripande studie över de relevanta problemen för olika kommuntyper klarläggas.

Delegationen för forskning om den offentliga sektorn

Med stöd av riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1984 (prop. 1983/84:107 bil. 10, UbU 28) inrättades i december samma år en delegation (C 1984:A) för forskning om den offentliga sektorn för en försöksperiod fram till den 30 juni 1987. Försöksperioden har därefter förlängts med tre år. Forskningsdelegationens verksamhet skall i första hand inriktas på övergripande frågor om folkstyrelsens samt kommunernas, landstingskommunernas och den statliga sektorns roll i samhällsutvecklingen.

Forskningsdelegationens arbete har koncentrerat sig till tre huvuduppgifter. En viktig uppgift är att initiera och stödja forskningsinsatser på angelägna områden. I samband med att riksdagen beslutade om 1987 års forskningsproposition (prop. 1986/87:80, FiU 26) gavs delegationen ökade möjligheter att ge direkt forskningsstöd. Genom en överenskommelse mellan regeringen och de två kommunförbunden kommer sammanlagt 10 milj. kr. att finnas tillgängliga under de tre budgetåren 1987/88—1989/90. Andra viktiga uppgifter för delegationen är att verka för att forskningsresultaten blir kända och tillgängliga för olika intressenter samt att stimulera kontakter mellan forskare och avnämare.

Forskningsdelegationen ger för närvarande ekonomiskt stöd till ett tjugotal olika forskningsprojekt. Några av projekten avser bl.a. studier av olika problemställningar som rör kommunal självstyrelse, kommunal ekonomi och decentralisering av kommunal verksamhet. I två rättsvetenskapliga projekt behandlas frågor med anknytning till ramlagstiftning och myndighetsutövning. Vidare har professor Nils Stjernquist och fil dr Håkan Magnusson på forskningsdelegationens uppdrag

studerat olika frågor om den kommunala självstyrelsen, jämlikheten och variationerna mellan kommunerna i bl.a. servicehänseenden (Ds 1988:36). — Forskningsdelegationen är knuten till civildepartementet. Ordförande i dess styrelse är statssekreteraren i civildepartementet, Ulf Göransson.

Forskningsdelegationens fortsatta verksamhet, som alltså är av försökskaraktär, kommer att tas upp i den forskningspolitiska proposition som regeringen avser att lägga fram i början av år 1990. I samband därmed kommer frågan om forskning och utvecklingsarbete för den kommunala sektorn att behandlas.

Utskottets bedömning

I motionen föreslås bl.a. olika åtgärder till stöd för kommunernas lednings- och samordningsverksamhet. Till viss del får de i motionen framförda önskemålen redan anses tillgodosedda genom den försöksverksamhet som delegationen för forskning om den offentliga sektorn bedriver. Delegationens fortsatta verksamhet kommer att tas upp i den forskningspolitiska proposition som regeringen avser att lägga fram i början av år 1990. I samband därmed kommer frågan om forskning och utvecklingsarbete för den kommunala sektorn att behandlas. Mot angiven bakgrund saknas det anledning för riksdagen att nu ta ställning till de i motionen upptagna frågorna. Med det anförda får motion 1988/89:K616 anses besvarad.

21. Kommunalbesvär

Motioner

I motion 1988/89:K617 av Ove Karlsson m.fl. (s) yrkas att riksdagen hos regeringen begär att kommunallagskommittén genom tilläggsdirektiv ges i uppdrag att överväga och framlägga förslag om sådan ändring av 1 kap. 3 § i kommunallagen (KL) att de i motionen framförda kraven beträffande besvär rätt tillgodoses.

I motionen förordas att medlemskapsbegreppet i 1 kap. 3 § KL inskränks till att endast gälla den som är kyrkobokförd i kommunen eller är taxerad till kommunalskatt där. Motionärerna anser således att det förhållandet att en person äger fast egendom i kommunen inte längre skall utgöra grund för medlemskap. Enligt motionen föreligger det nämligen inte något berättigat intresse att ge ägare av utbofastighet ställning som kommunmedlem med bl.a. möjlighet att anföra kommunalbesvär. Motionärerna anser det till fyllest att sådan fastighetsägare har möjlighet att — i den mån han som part berörs av ett kommunalt beslut — tillgripa överklagande enligt förvaltningslagen. I motionen förordas att riksdagen, som ett led i sitt arbete att utveckla den kommunala självstyrelsen, förändrar kommunallagen på så sätt att

besvärsrätt endast tillerkänns de människor som genom uttaxering av skattemedel eller som genom sin dagliga tillvaro deltar i den kommunala gemenskapen i dess helhet och att desamma får ställningen av kommunmedlem och därmed rätten att genom besvär bevaka de kommunala beslut som berör deras vardag.

I motion 1988/89:K620 yrkande 3 av Karin Falkmer (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om besvärsrätt även för andra än kommunmedlemmar beträffande kommuns beslut om näringslivsstöd.

I motionen påpekas att en kommuns åtgärder vid näringslivsstöd kan skada företag utanför kommunen. Under hänvisning härtill anser motionären att kommunmedlemsbegreppet, såvitt gäller anförande av kommunalbesvär, bör utsträckas till att även gälla sådana fysiska och juridiska icke-kommunmedlemmar som berörs av ett kommunalt näringslivsbeslut.

Gällande bestämmelser

Rätt att besvära sig över beslut av kommunfullmäktige och landsting tillkommer enligt 7 kap. 1 § KL varje medlem av kommunen resp. landstingskommunen. Medlem av kommun är enligt 1 kap. 3 § KL den som är kyrkobokförd i kommunen, äger fast egendom där eller är taxerad till kommunalskatt där. Medlem av landstingskommun är den som är medlem av kommun inom landstingskommunen. Fr.o.m. 1986 års taxering har den kommunala taxeringen av juridiska personer slopats.

I 1977 års kommunallag beskrivs fem grunder för kommunalbesvär. Den första är formell — att beslutet inte kommit till i laga ordning. De fyra övriga rör beslutets sakliga innehåll: om det står i strid med lag eller annan författning, om det på annat sätt överskrider kommunfullmäktiges (eller annan beslutsfattarens) befogenhet, om det kränker klagandens enskilda rätt eller annars vilar på orättvis grund. De två sistnämnda besvärgrunderna har till syfte att värna om enskilda invånare.

Besvärgrunderna i kommunalbesvärsrätt har i stort sett varit oförändrade sedan 1862 års kommunalreform. Med ledning av en lång tids praxis har därför med tiden ett antal konkreta principer för den kommunala kompetensen kunnat utformas, t.ex. lokaliserings-, likställighets- och självkostnadsprinciperna.

Utredningsförslag

En utgångspunkt för kommunalbesvärskommitténs förslag i betänkandet (SOU 1982:41) Överklagande av kommunala beslut var att rätten för kommuninvånarna att anföra kommunalbesvär borde utformas så att den blir en viktig länk för att upprätthålla den kommunala demokratin. Utredarna föreslog därför att förbudet mot att besvära sig begränsas till beslut som gäller beredning eller verkställighet av full-

måktigebeslut. Kretsen av dem som har rätt att föra talan mot kommunen borde enligt förslaget också utvidgas något, bl.a. föreslogs att ideella föreningar vars styrelse har säte i kommunen i fråga skulle få besvärsmålsrätt. Kommunalbesvärskommittén övervägde även frågan om att tillerkänna intressent talerätt i kommunalbesvärsmål men fann det svårt att påvisa något klart praktiskt behov av att utvidga kretsen besvärsmålsberättigade utanför kommunmedlemmarna. Enligt kommitténs mening talade övervägande skäl för att en särskild regel om talerätt för intressenter ej borde införas.

I kommunallagsgruppens (C 1986:A) slutbetänkande (Ds 1988:52) Ny lag om kommuner och landsting föreslogs inte några ändringar av medlemskapsbegreppet, vilket i det i betänkandet framlagda förslaget till ny kommunallag är intaget i 1 kap. 5 §. När det gäller besvärsgrunderna föreslogs att två av de nuvarande prövningsgrunderna skulle slopas, nämligen att ett beslut "kränker klagandens enskilda rätt" eller att det "vilar på orättvis grund".

Till kommunallagskommittén (C 1988:03) har överlämnats framställningar från vissa kommuner om att äganderätt i fast egendom inte skall utgöra grund för medlemskap.

Utskottets bedömning

De frågor rörande kommunmedlemsbegreppet och kommunalbesvärsmålsrätten som förs fram i de föreliggande motionerna omfattas av kommunallagskommitténs uppdrag. Kommittén bedriver sitt arbete med sikte på att avge sina förslag i början av år 1990. Riksdagen bör inte föregripa kommitténs överväganden i saken genom att nu ta ställning till de i motionerna upptagna frågorna. Med det anförda får motionerna 1988/89:K617 och 1988/89:K620 yrkande 3 anses besvarade.

22. JO:s talerätt på det oreglerade kommunala området

Motion

I motion 1988/89:K210 yrkande 9 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om JO:s utökade möjlighet till talerätt på det kommunala området.

Enligt motionen är det ologiskt och en klar brist att JO med nuvarande lagstiftning kan fullfölja anmälningar om disciplinansvar på det statliga men inte på det kommunala området. I motionen, vari erinras om att huvudparten av den offentliga verksamhet som allmänheten kommer i kontakt med numera sker i kommunal regi, understryks att det för den enskilde är av stor betydelse att det ställs lika

1989/90:KU3
höga krav på rättssäkerhet och rättsövervakning på det kommunala som på det statliga området. Motionären anser att riksdagen bör ge regeringen till känna att den återkommer till riksdagen med lagförslag varigenom JO ges samma fullföljdsmöjligheter över disciplinbeslut m.m. på det kommunala området som på det statliga.

Gällande ordning

Enligt gällande ordning kan JO till domstol överklaga disciplinbeslut på det statliga området, självfallet dock under förutsättning att vederbörande befattningshavare står under JO:s tillsyn. Någon motsvarande talerätt gäller inte på det oreglerade kommunala området, där det disciplinära ansvaret regleras genom kollektivavtal.

Regeringen tillsatte 1986 en utredning — kommunalansvarsutredningen (C 1986:02) — med uppdrag att utreda frågan om behovet av åtgärder för att stärka respekten för gränserna för den kommunala kompetensen. Enligt de utfärdade direktiven ingick i uppdraget att analysera behovet av och förutsättningarna för en eventuell talerätt för JO och JK beträffande frågan om disciplinansvar, avskedande eller avstängning såvitt gäller kommunernas och landstingskommunernas tjänstemän.

Tidigare riksdagsbehandling

I 1986 års ärende om en reformering av JO-ämbetet behandlade utskottet tre motioner (2 fp, 1 c) av samma innebörd som den här aktuella. I utskottsbetänkandet i ärendet (KU 1986/87:2) angav utskottet, som framhöll att det hade samma principiella inställning som redovisats i motionerna till frågan om JO:s talerätt inom det kommunala området, under hänvisning till kommunalansvarsutredningens uppdrag att det var positivt att hithörande frågor skulle utredas. Utskottet ansåg motionerna med det anförda besvarade. Riksdagen följde utskottet.

Under 1987/88 och 1988/89 års riksmöten behandlade utskottet (KU 1987/88:6 resp. 1988/89:KU3) ytterligare motioner (fp) av samma slag som den nu aktuella. Utskottet ansåg inte att det framkommit något som gav anledning för riksdagen att frångå sitt tidigare ställningstagande. Utskottet, som hänvisade till kommunalansvarsutredningens arbete, avstyrkte därför motionerna. Båda gångerna reserverade sig folkpartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet (2 fp, 2 c) till förmån för motionerna. Riksdagen följde utskottet. Vid det senaste tillfället avgav de moderata ledamöterna i utskottet (3 m) ett särskilt yttrande.

Kommunalansvarsutredningen har i sitt nyligen avgivna betänkande (SOU 1989:64) Kommunalbot föreslagit att det befintliga sanktionssystemet mot kommunala lagöverträdelser kompletteras med en mot själva kommunerna och landstingskommunerna riktad generell ekonomisk påföljd för grova lagöverträdelser och för överträdelser av domstolsbeslut om verkställighetsförbud. Sanktionen kallas för kommunalbot. När det gäller frågan om talerätt för JO och JK i fråga om kommunala beslut om disciplinansvar föreslås ingen ändring i gällande ordning. Enligt utredningen är det en för den kommunala självstyrelsen ingripande sak att i någon form föra in ett statligt inflytande över disciplinansvaret i de kommunala förvaltningarna. Utredningen anser att behovet av en sådan förändring bör bedömas mot bakgrund av verkningarna av det förslag om införande av kommunalbot som utredningen lagt fram.

Utskottets bedömning

Den av motionärerna väckta frågan har behandlats av kommunalan-svarsutredningen i dess nyligen avgivna betänkande (SOU 1989:84) Kommunalbot. Betänkandet, som bereds i civildepartementet, skall remissbehandlas. Mot angiven bakgrund anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att nu ta ställning till den i motionen upptagna frågan. Med det anförda får motion 1988/89:K210 yrkande 9 anses besvarad.

23. Åtgärder mot vissa kommunala beslut m.m.

Motioner

I motion 1988/89:K210 yrkande 10 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ordning med sanktioner mot kommunala förtroendemän i de fall en kommunal församling trotsat lagakraftvunnen dom.

I motionen erinras om att under senare år förekommit ett antal fall där kommunala församlingar fattat olagliga beslut och — trots att dessa efter besvär upphävts — senare trotsat överinstanserna. Någon säker möjlighet att få de kommunala förtroendemännen fälda till ansvar i sådana fall finns inte. Enligt motionärernas uppfattning är det nödvändigt att undersöka vilka möjliga sanktioner som skulle kunna införas i de fall där en kommunal församling trotsat lagakraftvunnen dom. Motionärerna, som ifrågasätter om inte den effektivaste lösningen är att tredskande förtroendemän åläggs ett personligt ansvar, anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

I motion 1988/89:K627 av Lars Werner m.fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär lagförslag som möjliggör att kommuner och landsting som inte fullföljer sina skyldigheter enligt socialtjänstlagen, omsorgslagen och hälso- och sjukvårdslagen åläggs vitesföreläggande. 1989/90:KU3

I motionen hävdas att det förekommer att kommuner och landsting inte fullföljer sina lagstadgade skyldigheter enligt vårdlagstiftningen (socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen och lagen om särskilda omsorger). I motionen pekas på att även för det fall att domstol givit vårdtagare rätt i tvist mellan vårdtagare och kommun/landsting om vård eller omsorg kan kommunerna eller landstingen låta bli att rätta till felen. Domstolsutslagen är inte tvingande för huvudmännen och ekonomiska sanktioner förekommer inte. Motionärerna anser att en lagändring måste ske så att kostnaden för att undandra sig sina skyldigheter blir högre än att uppfylla dem. Ett sätt att uppnå denna effekt är enligt motionen att domstol ges möjlighet att utfärda kännbara vitesförelägganden för landsting och kommuner om rättelse inte kommer till stånd.

Tidigare riksdagsbehandling m.m.

Utskottet behandlade i 1986 års ärende om en reformering av JO-ämbetet ett flertal motioner (m resp. fp) av samma slag som ovan nämnda motion 1988/89:K210. Utskottet noterade i sitt betänkande KU 1986/87:2 att regeringen våren 1986 tillsatt en utredning – kommunalansvarsutredningen (C 1986:02) – med uppdrag att förutsättninglöst överväga behovet av åtgärder med syfte att motverka att kommuner och landstingskommuner överskrider gränserna för den kommunala kompetensen och sätter sig över domstolarnas avgöranden i kommunala besvärsmål. Med hänvisning härtill ansåg utskottet motionerna besvarade. Riksdagen följde utskottet.

Under 1988/89 års riksmöte behandlade utskottet (1988/89:KU3) ytterligare en motion (fp) av samma innebörd. Under hänvisning bl.a. till att kommunalansvarsutredningens slutbetänkande var att vänta inom kort avstyrktes motionen. Folkpartiets ledamöter i utskottet (2 fp) reserverade sig till förmån för motionen. Riksdagen följde utskottet.

Vidare behandlade socialutskottet under 1988/89 års riksmöte en motion (vpk) med samma innebörd som ovan nämnda motion 1988/89:K627. Detta skedde i samband med behandlingen av proposition 1987/88:176 om äldreomsorgen inför 90-talet. Socialutskottet (1988/89:SoU6) avstyrkte motionen under hänvisning bl.a. till att resultatet av kommunalansvarsutredningens utredningsarbete borde avvakts.

En reservation (vpk) avgavs till förmån för motionen. Riksdagen följde utskottsmajoriteten.

Kommunalansvarsutredningen har i sitt nyligen avgivna betänkande (SOU 1989:64) Kommunalbot undersökt om det nuvarande regelsystemet behöver kompletteras med bestämmelser som motverkar att kommunerna och landstingskommunerna överträder gränserna för den kommunala kompetensen eller sätter sig över domstolarnas avgöranden i kommunalbesvärsmål. Utredningen, som inte anser det vara en framkomlig väg att ytterligare kriminalisera lagöverträdelse av kommunala förtroendevalda och kommunalanställda (se bet. s. 121 f.), föreslår i stället ett ekonomiskt sanktionssystem som direkt riktar sig mot kommunen eller landstingskommunen som särskilt rättssubjekt. Enligt förslaget skall således det befintliga sanktionssystemet kompletteras med en mot själva kommunerna och landstingskommunerna riktad generell ekonomisk påföljd för grova lagöverträdelse och för överträdelse av domstolsbeslut om verkställighetsförbud. Sanktionen kallas för kommunalbot. Beloppet för boten är lägst 100 000 kr. och högst 10 milj. kr. Frågor om kommunalbot föreslås bli prövade av kammarrätt som första instans. JO föreslås få exklusiv rätt att föra talan om kommunalbot. I övrigt föreslås inte några ändringar i sanktionssystemet för den kommunala verksamheten.

Utskottets bedömning

De frågor som tagits upp i motionerna har behandlats av kommunalansvarsutredningen i dess nyligen avgivna betänkande (SOU 1989:84) Kommunalbot. Betänkandet, som bereds i civildepartementet, skall remissbehandlas. Utskottet, som kan konstatera att vissa av de förfaranden som tas upp i motion 1988/89:K627 synes kunna angripas med den föreslagna nya sanktionen kommunalbot, anser inte att det — mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet — finns anledning för riksdagen att nu ta ställning till de i motionerna upptagna frågorna. Med det anförda får motionerna 1988/89:K210 yrkande 10 och 1988/89:K627 anses besvarade.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *delning av kommuner*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K606 yrkande 1,
res. 1 (m. fp, c, mp)
2. beträffande *stad som benämning på vissa orter*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K611,
res. 2 (m. fp)
3. beträffande *stadsfullmäktige som benämning på kommunfullmäktige*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K633,
res. 3 (m. fp)

4. beträffande *ändrad kommunal nämndorganisation (kultur- 1989/90:KU3
nämnden)*

att riksdagen förklarar motion 1988/89:K444 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 4 (mp)

5. beträffande *direktvalda kommunalnämnder*

att riksdagen förklarar motion 1988/89:K606 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 5 (fp, c, mp)

6. beträffande *det kommunala partistödet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:K606 yrkandena 8 och 9 samt 1988/89:K632 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande *snabbare valgenomslag i kommunala styrelser*

att riksdagen förklarar motionerna 1988/89:K606 yrkande 3, 1988/89:K615, 1988/89:K623 och 1988/89:K634 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 6 (m, fp, mp)

8. beträffande *lägsta antal ledamöter i kommunfullmäktige*

att riksdagen avslår motion 1988/89:K607,

9. beträffande *insyn för samtliga partier i kommunala nämnders arbete m.m.*

att riksdagen

a) förklarar motionerna 1988/89:K601 yrkande 3 och 1988/89:K605 besvarade med vad utskottet anfört,

b) avslår motion 1988/89:K601 yrkandena 1 och 2,

res. 7 (vpk, mp)

10. beträffande *den fackliga representationen i kommunala nämnder*

att riksdagen förklarar motionerna 1988/89:K239 yrkande 3, 1988/89:K603 och 1988/89:K606 yrkande 6 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 8 (m, fp, c)

res. 9 (mp)

11. beträffande *ekonomisk ersättning till förtroendevalda*

att riksdagen förklarar motionerna 1988/89:K613 och 1988/89:K814 besvarade med vad utskottet anfört,

12. beträffande *öppna nämnd- och utskottssammanträden*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:K606 yrkande 7, 1988/89:K612 yrkande 1 och 1988/89:K619,

res. 10 (m, fp, c, mp)

13. beträffande *insynen i kommunala bolag och stiftelser*

att riksdagen förklarar motion 1988/89:K612 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 11 (fp, mp)

14. beträffande *rådgivande kommunala folkomröstningar*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:K606 yrkandena 4 och 5 samt 1988/89:K612 yrkande 3,

res. 12 (m, fp, c, mp)

15. beträffande *kommunal vårdnadsersättning*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:K609 och 1988/89:K626,
res. 13 (m, c, mp)

16. beträffande *kommunal taxesättning (självkostnadsprincipen)*
att riksdagen förklarar motion 1988/89:K610 besvarad med vad
utskottet anfört,

17. beträffande *vidgning av den kommunala kompetensen (u-
landsbistånd)*
att riksdagen förklarar motion 1988/89:K604 yrkande 1 besvarad
med vad utskottet anfört,

res. 14 (m, fp)

res. 15 (vpk, mp)

18. beträffande *kommunalt vänortsutbyte i vissa länder*
att riksdagen avslår motion 1988/89:K604 yrkande 2,
res. 16 (vpk)

19. beträffande *den kommunala kompetensen i näringspolitiska
frågor*

att riksdagen förklarar motion 1988/89:K620 yrkandena 1 och 2
besvarad med vad utskottet anfört,

20. beträffande *åtgärder till stöd för kommunernas lednings- och
samordningsverksamhet m.m.*

att riksdagen förklarar motion 1988/89:K616 besvarad med vad
utskottet anfört,

21. beträffande *kommunalbesvär*
att riksdagen förklarar motionerna 1988/89:K617 och
1988/89:K620 yrkande 3 besvarade med vad utskottet anfört,

22. beträffande *JO:s talerätt på det oreglerade kommunala om-
rådet*

att riksdagen förklarar motion 1988/89:K210 yrkande 9 besvarad
med vad utskottet anfört,

res. 17 (m, fp, c, mp)

23. beträffande *åtgärder mot vissa kommunala beslut m.m.*
att riksdagen förklarar motionerna 1988/89:K210 yrkande 10 och
1988/89:K627 besvarade med vad utskottet anfört.

Stockholm den 17 oktober 1989

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Catarina Rönning (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp)*, Bertil Fiskesjö (c)*, Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Anita Modin (s)*, Torgny Larsson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp)*, Bo Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp), Rosa-Lill Wåhlstedt (s) och Hugo Andersson (c).

*Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1. Delning av kommuner (mom. 1)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Hans Leghammar (mp) och Hugo Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet har" och slutar med "motion 1988/89:K606 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringen intagit en alltför restriktiv hållning i fråga om kommunindelningar. Enligt utskottets mening bör som princip gälla att regeringen tillåter en kommunindelning som begärs av kommuninvånarna själva. Utskottet vill i sammanhanget framhålla att en sådan åtgärd kan vara ett medel att stärka den kommunala demokratin. Vad utskottet här anfört med anledning av motion 1988/89:K606 yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *delning av kommuner*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K606 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Stad som benämning på vissa orter (mom. 2)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m) och Ylva Annerstedt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och slutar med "motion 1988/89:K611" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att införandet av det enhetliga begreppet "kommun" inte innebar hinder för att bruka uttrycket "stad" i andra sammanhang än när det utgör kommunalrättsligt och administrativt begrepp. I praxis har utvecklingen inte heller gått mot en utmönstring av stadsbegreppet utan detta används inofficiellt på många håll, bl.a. som benämning på den centrala tätorten i en förutvarande stadskommun. Utskottet anser det motiverat att nu — genom en lagändring

— införa möjlighet för kommun som så önskar att bruka uttrycket stad även som kommunalrättsligt och administrativt begrepp. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett sådant förslag. Vad utskottet här anfört med anledning av motion 1988/89:K611 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *stad som benämning på vissa orter*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K611 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Stadsfullmäktige som benämning på kommunfullmäktige (mom. 3)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m) och Ylva Annerstedt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet avstyrkte" och slutar med "motion 1988/89:K633" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening kan det inte anses rimligt att en kommun, som beslutat sig för att använda beteckningen stad som benämning på kommunen, inte får använda beteckningen stadsfullmäktige som benämning på kommunfullmäktige. Utskottet anser därför att kommunallagen bör ändras så att detta blir möjligt. Intresset av ett enhetligt kommunbegrepp kan inte anses vara så starkt att det utgör något hinder mot en sådan reform. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion 1988/89:K633 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *stadsfullmäktige som benämning på kommunfullmäktige*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K633 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Ändrad kommunal nämndorganisation (kulturnämnden) (mom. 4)

Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet får" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det vid bedömningen av byggnadsärenden som medför stora miljöförändringar är angeläget att föreliggande kulturbevarande synpunkter alltid inhämtas. Som framhållits i motionen bör det vara kulturnämnden som därvid skall höras. Utskottet anser att riksdagen bör uppdra åt regeringen att utreda frågan om att göra kulturnämnden till obligatorisk kommunal nämnd och att därefter återkomma till riksdagen med förslag i saken. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion 1988/89:K444 yrkande 1 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. *beträffande ändrad kommunal nämndorganisation (kulturnämnden)*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:K444 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Direktvalda kommunaldelsnämnder (mom. 5)

Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Ylva Annerstedt (fp), Hans Leghammar (mp) och Hugo Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Den fråga" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motionen framförda uppfattningen om det angelägna i att en lagändring genomförs som möjliggör direktvalda kommunaldelsfullmäktige. Det ingår i och för sig i kommunallagskommitténs uppdrag att överväga denna fråga. Kommitténs direktiv innehåller emellertid inte något ställningstagande i sakfrågan. Enligt utskottets uppfattning bör det genom tilläggsdirektiv klart anges att utredningsarbetet på denna punkt skall syfta till en lagstiftning som möjliggör direktvalda kommunaldelsnämnder. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion 1988/89:K606 yrkande 2 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. *beträffande direktvalda kommunaldelsnämnder*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:K606 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Snabbare valgenomslag i kommunala styrelser (mom. 7)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp) och Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "De frågor" och slutar med "anses besvarade" bort ha följande lydelse:

I motionerna har föreslagits en ändrad lagstiftning som medför snabbare valgenomslag i kommunala styrelser. Den i motionerna förordade ordningen har tillämpats under lång tid i Stockholm. Erfarenheterna härav har varit positiva. Det finns enligt utskottets mening inte behov av att ytterligare utreda frågan, som inte behöver samordnas med kommunallagskommitténs arbete. Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag till ändrad lagstiftning som möjliggör för kommunerna att tillämpa den angivna ordningen. Utskottet biträder alltså motionerna 1988/89:K606 yrkande 3, 1988/89:K615, 1988/89:K623 och 1988/89:K634. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna bör ges regeringen till känna.

dels att moment 7 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

7. beträffande *snabbare valgenomslag i kommunala styrelser* att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:K606 yrkande 3, 1988/89:K615, 1988/89:K623 och 1988/89:K634 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Insyn för samtliga partier i kommunala nämnders arbete m.m. (mom. 9)

Bo Hammar (vpk) och Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "De frågor" och slutar med "yrkandena 1 och 2" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör de i motionerna 1988/89:K601 och 1988/89:K605 framförda förslagen beaktas av kommunallagskommittén i vars uppdrag redan ingår att överväga frågan om möjligheterna att ytterligare förbättra de mindre partiernas insyn och arbetsförhållanden i kommunalpolitiken. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna 1988/89:K601 och 1988/89:K605 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *insyn för samliga partier i kommunala nämnders arbete m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:K601 och 1988/89:K605 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Den fackliga representationen i kommunala nämnder (mom. 10)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp) och Hugo Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet har" och på s. 23 slutar med "anses besvarade" bort ha följande lydelse: 1989/90:KU3

Genom lagstiftningen om närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder har de fackliga organisationerna getts en särställning som från olika synpunkter är principiellt oacceptabel. Enligt utskottets mening går det inte att motivera att dessa organisationer skall vara berättigade till representation i nämnder och styrelser men inte vissa partier invalda i fullmäktige. Lagstiftningen har medfört en extra ekonomisk belastning för kommunerna och en ökad byråkrati. Sammanfattningsvis har reformen inneburit ett allvarligt ingrepp i den politiska demokratin. Med hänvisning till det anförda förordar utskottet att bestämmelserna i kommunallagen om facklig representation i kommunala nämnder upphävs. Utskottet biträder alltså motionerna 1988/89:K239 yrkande 3, 1988/89:K603 och 1988/89:K606 yrkande 6.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. *beträffande den fackliga representationen i kommunala nämnder*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:K239 yrkande 3, 1988/89:K603 och 1988/89:K606 yrkande 6 hos regeringen begär förslag till lagändring av innebörd att den fackliga representationen i kommunala nämnder avskaffas.

9. Den fackliga representationen i kommunala nämnder (mom. 10)

Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet har" och på s. 23 slutar med "anses besvarade" bort ha följande lydelse:

Genom lagstiftningen om närvarorätt för personalföreträdare i kommunala nämnder har de fackliga organisationerna getts en särställning som från olika synpunkter är principiellt oacceptabel. Enligt utskottets mening går det inte att motivera att dessa organisationer skall vara berättigade till representation i nämnder och styrelser men inte vissa partier invalda i fullmäktige. Med hänvisning till det anförda förordar utskottet att bestämmelserna i kommunallagen om facklig representation i kommunala nämnder upphävs. Utskottet biträder alltså motionerna 1988/89:K239 yrkande 3, 1988/89:K603 och 1988/89:K606 yrkande 6.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1989/90:KU3

10. beträffande *den fackliga representationen i kommunala nämnder*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:K239 yrkande 3, 1988/89:K603 och 1988/89:K606 yrkande 6 hos regeringen begär förslag till lagändring av innebörd att den fackliga representationen i kommunala nämnder avskaffas.

10. Öppna nämnd- och utskottssammanträden (mom. 12)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Hans Leghammar (mp) och Hugo Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Utskottet har" och slutar med "och 1988/89:K619" bort ha följande lydelse:

I motionerna tas upp viktiga offentlighetsfrågor gällande kommunala nämnd- och utskottssammanträden. Utskottet anser det värdefullt att en försöksverksamhet inleds som gör det möjligt för kommun eller nämnd att besluta om helt eller delvis öppna sammanträden i ärenden som inte rör myndighetsutövning mot enskilda. En sådan offentlighet skulle öka medborgarnas insyn i den kommunalpolitiska processen och öka intresset för de beslut som fattas. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna 1988/89:K606 yrkande 7, 1988/89:K612 yrkande 1 och 1988/89:K619 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *öppna nämnd- och utskottssammanträden*

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:K606 yrkande 7, 1988/89:K612 yrkande 1 och 1988/89:K619 ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Insynen i kommunala bolag och stiftelser (mom. 13)

Birgit Friggebo (fp), Ylva Annerstedt (fp) och Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Den i" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att insynen i kommunala bolag och stiftelser måste vidgas. Det ingår i och för sig i kommunal-lagskommitténs uppdrag att överväga frågan om kontroll och insyn i bl.a. de kommunala bolagen. Några särskilda direktiv om vad utredningsarbetet i denna del skall syfta till föreligger emellertid ej. Enligt

utskottets uppfattning bör det genom tilläggsdirektiv klart anges att syftet bör vara att försöka finna en lösning som innebär att offentlighetsprincipen blir tillämplig även på kommunala bolag och stiftelser. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion 1988/89:K612 yrkande 2 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 13 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

13. beträffande *insynen i kommunala bolag och stiftelser*
att riksdagen med anledning av motion 1988/89:K612 yrkande 2
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Rådgivande kommunala folkomröstningar (mom. 14)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Hans Leghammar (mp) och Hugo Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Utskottet har" och som slutar med "samt 1988/89:K612 yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det föreligger ett behov av att införa särskilda förfaranderegler m.m. för kommunala folkomröstningar. En viktig fråga är därvid vad som skall fordras för att utlösa en omröstning. En annan viktig fråga gäller kommuns skyldighet att informera kommuninvånare om de olika alternativ som är föremål för omröstning i kommunen. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag i angivna frågor. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna 1988/89:K606 yrkandena 4 och 5 samt 1988/89:K612 yrkande 3 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 14 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

14. beträffande *rådgivande kommunala folkomröstningar*
att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:K606 yrkan-
dena 4 och 5 samt 1988/89:K612 yrkande 3 som sin mening ger
regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Kommunal vårdnadsersättning (mom. 15)

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m), Hans Leghammar (mp) och Hugo Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Utskottet har" och slutar med "och 1988/89:K626" bort ha följande lydelse: 1989/90:KU3

I ett flertal kommuner i landet föreligger ett starkt intresse för kommunal vårdnadsersättning till föräldrar för vård av eget barn. I förvaltningsdomstolspraxis anses emellertid sådan ersättning inte vara förenlig med de kommunala kompetensbestämmelserna. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att de hinder, som synes föreligga i fråga om kommuns rätt att utge vårdnadsersättning, blir undantagna genom en ändring av kommunallagen. Vad utskottet här anfört med anledning av motionerna 1988/89:K609 och 1988/89:K626 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 15 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

15. beträffande *kommunal vårdnadsersättning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:K609 och 1988/89:K626 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Vidgning av den kommunala kompetensen (u-landsbistånd) (mom. 17)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m) och Ylva Annerstedt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "De frågor" och som slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att huvudskälet till att kommunala opinions- och solidaritetsyttringar med anknytning till främmande länder i princip anses falla utanför den kommunala kompetensen är att utrikes-, handels- och biståndspolitiken anses vara en angelägenhet för riksdagen och regeringen. Denna ordning bör enligt utskottet inte ändras. Mot angiven bakgrund finner utskottet det framlagda motionsförslaget olämpligt. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:K604 yrkande 1.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. beträffande *vidgning av den kommunala kompetensen (u-landsbistånd)*

att riksdagen avslår motion 1988/89:K604 yrkande 1.

15. Vidgning av den kommunala kompetensen (u-landsbistånd) (mom. 17)

1989/90:KU3

Bo Hammar (vpk) och Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "De frågor" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna det angeläget att den kommunala kompetensen vidgas till att omfatta solidaritetsyttringar och åtgärder av i motionen angivna slag. De i motionen upptagna frågorna har i och för sig berörts i stat-kommunberedningens delbetänkande (Ds C 1986:10) Kommunal medverkan i internationella frågor. Beredningen lade emellertid inte fram något förslag till förändring av gällande ordning. Utskottet bedömer det som osannolikt att kommunallagskommittén, som till grund för sitt arbete i och för sig har bl.a. nyssnämnda betänkande, kommer att lägga fram förslag som går i den riktning som föreslagits i motionen. Mot angiven bakgrund bör riksdagen ta det initiativ i frågan som föreslås i motionen. Utskottet biträder således motion 1988/89:K604 yrkande 1.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. beträffande *vidgning av den kommunala kompetensen (u-landsbistånd)*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K604 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

16. Kommunalt vänortsutbyte i vissa länder (mom. 18)

Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Utskottet har" och slutar med "motion 1988/89:K604 yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna det önskvärt att Sverige — som en åtgärd bland flera — visar sin solidaritet med u-länderna genom ett ökat kommunalt vänortsengagemang med orter i bl.a. de länder som anges i motionen. Den av motionärerna upptagna frågan har visserligen kortfattat berörts i stat-kommunberedningens delbetänkande (Ds C 1986:10) Kommunal medverkan i internationella frågor. Beredningen lade emellertid inte fram något förslag till förändring av gällande ordning. Utskottet bedömer det som osannolikt att kommunallagskommittén, som till grund för sitt arbete i och för sig bl.a. har nyssnämnda betänkande, kommer att föreslå några åtgärder av det slag motionärerna begär. Mot angiven bakgrund bör riksdagen ta det initiativ i frågan som föreslås i motionen. Utskottet biträder således motion 1988/89:K604 yrkande 2.

dels att moment 18 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1989/90:KU3

18. beträffande *kommunalt vänortsubyte i vissa länder*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K604 yrkande 2 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

17. JO:s talerätt på det oreglerade kommunala området (mom. 22)

Anders Björck (m), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Hans Leghammar (mp) och Hugo Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "Den av" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Utskottet får anföra följande. Huvudparten av den offentliga verksamhet som allmänheten kommer i kontakt med sker numera i kommunal regi. För den enskilde är det således av stor betydelse att det ställs lika höga krav på rättssäkerhet och rättsövervakning på det kommunala området som på det statliga. Utskottet noterar att den år 1986 tillsatta kommunalansvarsutredningen, som enligt sina direktiv haft att "analysera behovet av och förutsättningarna för en eventuell talerätt för JO och JK beträffande frågan om disciplinansvar, avskedande eller avstängning såvitt gäller kommunernas och landstingskommunernas tjänstemän", helt kortfattat — och utan någon närmare analys — avfärdat förslaget att ge JO talerätt på förevarande område. Enligt utskottet bör riksdagen nu uppdra åt regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag varigenom JO ges samma fullföljds-möjligheter över disciplinbeslut m.m. på det kommunala området som på det statliga. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion 1988/89:K210 yrkande 9 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 22 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

22. beträffande *JO:s talerätt på det oreglerade kommunala området*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:K210 yrkande 9 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

1. Ekonomisk ersättning till förtroendevalda (mom. 11)

Bertil Fiskesjö och Hugo Andersson (båda c) anför:

I förevarande sammanhang vill vi erinra om en reservation av centerpartiet i det lagstiftningsärende varigenom riksdagen beslöt att ge kommunerna rätt att till förtroendevalda utge ersättning för förlorad arbetsförtjänst. I reservationen anfördes bl.a. följande (KU 1982/83:28). Den föreslagna ordningen skulle öka orättvisorna, särskilt som kommunerna samtidigt förutsätts minska arvodena. Vissa grupper skulle därmed erhålla stora förbättringar medan försämringar skulle inträda för andra, t.ex. deltidsanställda, pensionärer, hemarbetande, lantbrukare och studenter. Ersättningsproblemen måste lösas genom att arvodesfrågan omprövas. Arvodena bör självfallet utgå efter en enhetlig princip men det måste åligga kommunerna att tillse att arvodesnivån är sådan att flertalet inkomsttagare kan åta sig kommunala uppdrag utan att förlora ekonomiskt.

Enligt vår mening skulle ett fullföljande av förtroendemannautredningens förslag med lagstadgad skyldighet för kommunerna att utge ersättning för förlorad arbetsförtjänst ytterligare förstärka nämnda orättvisor förtroendevalda emellan.

2. Kommunal vårdnadsersättning (mom. 15)

Birgit Friggebo och Ylva Annerstedt (båda fp) anför:

Vi anser att generella icke behovsprövade stödsystem bör omfatta alla berörda barnfamiljer i nationen (liksom barnbidraget). Vi har tillsammans med moderaterna och centern föreslagit att ett vårdnadsbidrag införs för alla barn från ett års ålder till skolåldern.

Som skäl för att utvidga den kommunala kompetensen så att kommuner får rätt att utge generella vårdnadsersättningar utan behovsprövning anför i motionerna bristen på daghemsplatser. Folkpartiet anser att daghemsutbyggnaden måste fortsätta tills full efterfrågetäckning föreligger. Bl.a. bör hinder för statsbidrag till privata daghem undanröjas. Kommunala vårdnadsersättningar får inte bli en kommunal förövändning för att inte inrätta de daghemsplatser som efterfrågas.

Den s.k. Uppsalamodellen, dvs. lön till dagbarnvårdare som mot fastställd daghemsavgift också tar hand om egna barn, skall enligt vår uppfattning vara möjlig med stöd av statsbidrag för de kommuner som så önskar.

3. Åtgärder mot vissa kommunala beslut m.m. (mom. 1989/90:KU3 23)

Birgit Friggebro (fp), Ylva Annerstedt (fp) och Hans Leghammar (mp) anför:

Vi vill i förevarande avsnitt tillägga följande. Vi anser det angeläget att man vid den fortsatta beredningen av kommunalansvarsutredningens betänkande överväger det i motion 1988/89:K210 framförda förslaget, dvs. införande av ett utvidgat personligt ansvar för berörda kommunala förtroendemän.

